

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

E. x. A.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1933:31

JUSTITIEDEPARTEMENTET

U T R E D N I N G

ANGÅENDE

ORDNINGEN FÖR STADSDOMARTJÄNSTER-
NAS TILLSÄTTANDE OCH OM ALLMÄNNA
BESTÄMMELSER RÖRANDE RÅDHUS-
RÄTTERNAS REKRYTERING

VERKSTÄLLD AV

*inom justitiedepartementet
tillkallade sakkunniga*

S T O C K H O L M

1 9 3 3

Statens offentliga utredningar 1933

Kronologisk förteckning

1. Lagberedningens förslag angående vissa internationella rättsförhållanden. 4. Förslag till konvention mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge angående konkurs, m. m. Norstedt. 88 s. Ju.
2. Betänkande med förslag angående åtgärder för ett bättre utnyttjande av landets skogstillgångar. Beckman. 245 s. Jo.
3. Skattentjämningsberedningen 2. 1. De kommunala förvaltningsuppgifternas finansiering m. m. i vissa främmande länder. 2. Den nuvarande fördelningen mellan staten och kommunerna av utgifterna för de kommunala förvaltningsbestyren i Sverige. 3. De svenska kommunalförbunden. Norstedt. vj, 88 s. Fi.
4. Skattentjämningsberedningen. 3. Principbetänkande med förslag till skattentjämnande åtgärder genom överflyttning till staten eller till större kommunala utdebiteringsområden av kostnader för kommunala förvaltningsuppgifter. Norstedt. (2), 344 s. Fi.
5. Utredning och förslag rörande åtgärder för beredande av ökade möjligheter att indraga lärartjänster vid folkskoleväsendet. Norstedt. 19 s. E.
6. Brott mot politiska rättigheter. Brott mot allmän ordning och frid. Förberedande utkast till strafflag. Speciella delen. 11. Av J. C. W. Thyren. Lund, Berling. 297 s. Ju.
7. Betänkande med förslag angående varningsmärken och säkerhetsanordningar vid korsningar i samma plan mellan järnväg och väg m. m. Idun. 99 s. K.
8. Betänkande beträffande vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft till abonnenter på landsbygden Idun. 148 s. K.
9. Betänkande med förslag till lag om rätt att med motorfordon befara enskild väg m. m. Idun. 24 s. K.
10. Förslag med betänkande rörande det akademiska befordringsväsendet och prokanslersinstitutionen. Norstedt. 210 s. E.
11. Betänkande med förslag till organisation av det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande frigivna fångar. Marcus. 168 s. Ju.
12. Jordbruksutredningens betänkanden. 9. Betänkande angående produktions- och avsättningsförhållandena för slaktdjur samt kött och fläsk. Beckman. 251 s. Jo.
13. Betänkande angående statslösens av Ostkustbanan och Uppsala—Gävle järnväg. Beckman. vj, 42 s. K.
14. Undersökning rörande behovet av en utvidgning av bostadsstatistiken jämte vissa därmed förbundna bostadspolitiska frågor. Marcus. 111 s. Fi.
15. Utredning och förslag angående importmonopol på kaffe. Marcus. 50 s. Fi.
16. Automatisering av telefonnätet på Sveriges landsbygd. Göteborg, Elander. 58 s. K.
17. Berättelse över Statens spannmålsnämnds verksamhet m. m. under år 1932. Marcus. 126 s. Jo.
18. Betänkande med förslag angående ändrade bestämmelser om mjölkavgifters upptagande och användning. Marcus. 62 s. Jo.
19. Undersökning av taxeringsutfallet beträffande jordbruksfastighet å landsbygden enligt beredningsnämndernas förslag vid 1933 års allmänna fastighetstaxering. Hæggeström. 66 s. Fi.
20. Utredning rörande kostnaderna för vissa genom statens arbetslöshetskommission utförda arbeten i jämförelse med kostnaderna för motsvarande i annan ordning utförda arbeten m. m. Norstedt. 50 s. S.
21. Utredning och förslag rörande grunder och förfarings sätt för dyrorotsgrupperingsarbetet ävensom rörande i samband därmed stående frågor. Hæggeström. 165 s. Fi.
22. Förslag till lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller av annan rubbning av självsverksamheten lidande personer. Marcus. 97 s. Ju.
23. Yttrande och förslag angående revision av gällande förordningar om kommunalstyrelse i Stockholm m. m. Beckman. 95 s. S.
24. Betänkande angående gottgörelse åt statsverket och de sportberättigade i händelse av in-teckningsföryvelsernas avskaffande m. m. Marcus. 32 s. Ju.
25. Betänkande angående ordnandet av avsättningsförhållandena för inom riket tillverkad sprit m. m. Marcus. 323 s. Fi.
26. Betänkande om förbättrad utbildning i stadsplanekonst jämte vad därmed äger sammanhang. Hæggeström. 62 s. E.
27. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser angående förbättrad deklarationskontroll och till förstärkt taxeringsorganisation m. m. Marcus. 287 s. Fi.
28. Förslag till vissa ändringar i konpl. byggnadsstyrelsens normalförslag till byggnadsordningar m. m. Marcus. 7 s. K.
29. Arbetslöshetsutredningens betänkanden. 2. Bilagor, band 1. Konjunkturspridningen. Av D. Hammarskjöld. Norstedt. viij, 266 s. S.
30. Utredning och förslag rörande rätt för sparbankerna och postsparbanken att anlita ombud m. m. Marcus. 108 s. Fi.
31. Utredning angående ordningen för stadsdomartjänsternas tillsättande och om allmänna bestämmelser rörande rådhusrätternas rekrytering. Norstedt. 40 s. Ju.

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = eklestiastikdepartementet. Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars ytre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i om-slag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1933: 31
JUSTITIEDEPARTEMENTET

UTREDNING

ANGÄENDE

ORDNINGEN FÖR STADSDOMARTJÄNSTERNAS TILLSÄTTANDE OCH OM ALLMÄNNA BESTÄMMELSER RÖRANDE RÅDHUS- RÄTTERNAS REKRYTERING

VERKSTÄLLD AV

*inom justitiedepartementet
tillkallade sakkunniga*

STOCKHOLM 1933

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

332638

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIEN 1882
SVEA-TRIKHETS-REGERINGEN

UTREDNING

ANGÅENDE

ORDNINGEN FÖR STADSOMVÄRDSINSTÄLLNING

INOM DE OCH DE ALLMÄNNA

BESTÄMMELSE RÖRANDE RÄTTENS

RÄTTENS BEKRYNNING

ÅR 1882

UTGITT AV
REGERINGENS TRYCKERI

STOCKHOLM 1882

REGERINGENS TRYCKERI, P. A. NORRSTEN & SÖNER

1882

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

Sedan Kungl. Maj:t enligt utdrag av protokollet över justitiedepartements-ärenden för den 21 april 1933 bemyndigat herr statsrådet att tillkalla högst tre sakkunniga att inom justitiedepartementet biträda med utredning av frågan om ordningen för stadsdomartjänsternas tillsättande och om allmänna bestämmelser rörande rådhusrätternas rekrytering, har herr statsrådet tillkallat borgmästarna Georg F. Bissmark, Gunnar M. F. Fant och Thorwald E. N. Bergquist att såsom sakkunniga inom departementet biträda vid ifrågavarande utredning.

I anledning av det lämnade uppdraget få undertecknade härmed överlämna en promemoria i ämnet jämte utkast till lag angående ändring av lagen den 14 mars 1921 om val av borgmästare i stad med magistrat samt av rådmän och magistratssekreterare i Stockholm, lag om tillsättning av vissa befattningar vid rådhusrätt samt stadga angående behörighet till vissa befattningar vid rådhusrätt m. m.

Stockholm den 8 november 1933.

GEORG BISSMARK.

GUNNAR FANT.

THORWALD BERGQUIST.

Gösta Walin.

Till Hrv. Slobodan och Cetera for Kroat. Justitiedepartementet.

Selma Knaut. Medt. enligt utdrag av protokollet over Justitiedepartementets
stämman för den 21 april 1931 behandlad den utskottet uti tillfälle följande
tre sakkunniga att inom Justitiedepartementet förtaga en undersökning av för-
gan om utdragen för sakkunniga för sakkunniga för sakkunniga för sakkunniga för
stämman för sakkunniga för sakkunniga för sakkunniga för sakkunniga för sakkunniga för
borgmästarna Georg F. Bissmark, Gunnar Fant och Thorwald Fernqvist.
Berörigt att saken sakkunniga för sakkunniga för sakkunniga för sakkunniga för
utdragen.

I anledning av det följande utdraget till undersökande utskottet överlämnas
en promemoria i ämnet följande utdrag till den utdragna utdragen av den den
14 mars 1931 om för av borgmästare i stad med utdragen samt av utdragen och
magistratssekreterare i Stockholm, för en tillställning av vissa beträffningar
vid rådhuset samt stads utdragen beträffande till vissa beträffningar vid
rådhuset m. m.

Stockholm den 8 november 1931

GEORG BISSMARK
GUNNAR FANT
THORWALD FERQVIST

Konst 17/11/31

P. M.

angående frågan om ordningen för stadsdomartjänsternas tillsättande och om allmänna bestämmelser rörande rådhusrätternas rekrytering.

Chefen för justitiedepartementet har vid anmälan av förevarande fråga i statsrådet den 21 april 1933 uttalat att utredningen i ämnet, som borde drivas skyndsammast möjligt, med hänsyn till att de mindre rådhusrätterna vore avsedda att efter hand försvinna syntes kunna begränsas till att avse allenast rådhusrätter, i vilka jämte borgmästaren sutte minst två lagfarna ledamöter.

Vid utredningens utförande har för närmare kännedom om särskilt den praxis, som tillämpas i fråga om vikariat och befordringssystem, ansetts erforderligt att infordra uppgifter i dylika hänseenden från ifrågavarande rådhusrätter.

Den grundläggande bestämmelsen, som gäller för rådhusrätternas sammansättning, innehålls i 1 kap. 4 § rättegångsbalken. I denna § anges såsom en huvudregel, att underrätt i stad är rådhusrätt, samt tillägges: »Där äga stadens borgmästare och rådmän döma.» Stadgandet kompletteras av 23 kap. 1 § rättegångsbalken, som beträffande rådhusrätt föreskriver, att densamma är domför, där tre i rätten sitta.

Vad angår tillsättningen av rådhusrätternas befattningshavare äro helt skilda regler tillämpliga i fråga om borgmästartjänster samt rådmans- och magistratssekreterarsysslor i Stockholm å ena samt övriga befattningar å andra sidan. För den förra gruppen gäller grundlagsbestämmelsen i § 31 regeringsformen, som stadgar: »Till borgmästartjänst i stad äga där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor föreslå tre behöriga personer. Varje röstberättigad äger en röst. Bland de föreslagna utnämner Konungen en till borgmästare. På samma sätt förhålls med rådmans- och magistratssekreterarsysslor i Stockholm. Närmare bestämmelser om val för upprättande av förslag till de tjänster, nu sagts, meddelas genom särskild av Konungen och Riksdagen samfällt stiftad lag.» Dylika bestämmelser ha även meddelats i lag den 14 mars 1921 om val av borgmästare i stad med magistrat samt av rådmän och magistratssekreterare i Stockholm.

Allmänna bestämmelser om rådhusrätternas sammansättning m. m.

Tillsättandet av övriga tjänster vid rådhusrätterna är icke reglerat i grundlag. Ej heller 1734 års lag innehåller något stadgande därom. I åtskilliga författningar har emellertid uttalats, att rätten att utse rådmän m. fl. skulle tillkomma städerna själva.

Här må erinras om kungl. resolutionen den 8 juli 1720, punkt 2, som bland annat utsade, att städerna skulle oförkränkta tillgodonjuta rättigheten att få utvälja och föreslå borgmästare och andra stads underbetjänte, så att ingen finge påtvingas dem. I resolution den 16 oktober 1723, § 1, förklarade sig därefter Kungl. Maj:t vilja bibehålla magistraterna och borgerskapet vid deras privilegier och rättigheter vid borgmästare- och rådmansval. Beträffande särskilt rådmännen i andra städer än Stockholm föreskrevs i sistnämnda författning tillika, att magistraterna och borgerskapet borde förena sig om en skicklig person och att den som således efter föregånget ordentligt val vunne de flestas röster av magistraten och borgerskapet skulle bliva »till landshövdingen presenterad, då en sådan icke må ogillas utan av honom med fullmakt på beställningen förses samt vederbörligen installeras, såframt landshövdingen ej haver laga jäv mot själva personen, då han sådant magistraten behörigen tillkännagiver på det densamma sedan med borgerskapet må skrida till ett nytt val». I 1751 års konungaförsäkran, punkt 21, förklarade sig Kungl. Maj:t vilja bibehålla städerna vid deras rättighet att till borgmästare-, rådmans- och stadssekreterartjänsterna själva få utvälja och föreslå de personer, som de därtill funne skickliga och förtjänta. Och jämväl i 1789 års konungaförsäkran, § 3, förklarades, att rikets borgerskap och städerna skulle bibehållas vid ett orubbligt åtnjutande av rättigheten att föreslå borgmästare och välja rådmän.

Angående innebörden av de befogenheter, som medgivits genom ifrågasvarande författningar, synas olika meningar råda. Enligt en mening bör anses, att *borgarståndet* genom författningarna tillförsäkrats ett privilegium, varå § 114 regeringsformen vore tillämplig. För ändring eller upphävande av detsamma skulle sålunda jämlikt sistnämnda § fordras Konungens och riksdagens sammanstående beslut.¹ Enligt en annan mening torde ifrågasvarande förmåner böra anses ha tillförsäkrats *städerna* och icke borgarståndet, i följd varav berörda § icke vore tillämplig.²

Föreskrifter
om vikariers
förordnande
m. m.

Beträffande vikarier för borgmästare och rådmän förekomma stadganden såväl i 1734 års lag som i åtskilliga särskilda författningar.

Enligt 1 kap. 10 § rättegångsbalken skall hovrätten, då borgmästare har laga förfall och rådhusrätten ej är domför utan honom, förordna en skicklig man, som ämbetet i hans ställe förestår. Likaså skall hovrätten enligt 13 kap. 3 § rättegångsbalken förordna vikarie för borgmästaren om denne är jävig och rådhusrätten ej är domför utan honom. Vid tillämpningen av nu nämnda

¹ Jfr Herlitz: Utredning angående vissa spørsmål rörande städernas domstolsväsen (S. O. U. 1923: 6) sid. 75 o. ff.

² Jfr Nothin: Städernas särskilda skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten (Stockholm 1922) sid. 158 o. ff.

stadganden skall iakttagas föreskrift i kungl. cirkulär den 7 januari 1830, att hovrätt ej må till domarämbetets utövande förordna någon som icke fyllt 25 år. Det i 13 kap. 3 § rättegångsbalken omförmälda fall är närmare berört i kungl. resolution och förklaring den 17 augusti 1762, § 27, däri stadgas, att till vikarie för den jävige borgmästaren bör i synnerhet då politie- och ekonomimål skola företagas helst nyttjas någon utav nästgränsande städers borgmästare, där det kan ske utan betydande kostnad. Då borgmästare är död eller väljes till riksdagsman eller för sjukdom, bortresa och andra hinder på längre tid kommer att avhållas ifrån ämbetets förrättande, bör däremot enligt samma författning magistraten pröva, huruvida någon vice borgmästare kan vara nödig och därtill i sådan händelse hos hovrätten föreslå den av rättens ledamöter, som bästa skicklighet därtill äger, utan avseende på tjänsteår magistratspersonerna emellan, »vilket bör stadens äldste tillkännagivas och varmed de då böra åtnöjas». Skulle magistraten icke finna någon inom rätten utan »falla på en främmande», »då må stadens äldste över ett sådant förslag bliva hörde och få därvid göra sina påminnelser, vilka tillika böra till hovrätten insändas, varvid likväl till en alldeles likhets vinnande Kungl. Maj:ts nådige vilja är, att icke någon främmande till vice borgmästare emot städernas fleste äldstes förklarade mindre förtroende må konstitueras». — I kungl. resolution den 9 december 1766, § 12, har förklarats med god ordning mer överensstämmande att när någon borgmästare på längre tid åstundar ledighet ifrån sitt ämbetes förvaltning må han därom hos hovrätten sig anmäla. Vid ansökningen skall fogas utlåtande av landshövdingen. I annat fall infordras dylikt utlåtande av hovrätten (jfr även kungl. brev den 2 februari 1802), som sedermera äger att där skäl därtill äro bevilja ansökningen. Då borgmästaren behöver ledighet på kortare tid eller högst 14 dagar och hans ämbete ej därigenom försummas, är däremot ej nödigt att söka tillstånd. — I kungl. förklaring den 23 mars 1807, punkt 24, har sedermera uttryckligen uttalats, att all prövning om vice borgmästare är nödig eller icke tillkommer hovrätten.

Beträffande rådmän stadgas i 13 kap. 4 § rättegångsbalken, att om rådmän jävas nämner rådhusrätten den som skall sitta i hans ställe, där rätten ej annars är domför. Är hela rådhusrätten jävad, förordnar hovrätten därom. I förenämnda kungl. resolution år 1766 uttalas tillika, att magistraterna må äga rättighet att meddela rådmännen permission, dock att på magistratens ledamöters gemensamma ansvar ankommer, om något som ämbetet tillhörer däri genom eftersatt varder.

Ovan berörda stadgande i 1 kap. 4 § rättegångsbalken angående rådhusrätternas sammansättning har efter hand i hög grad modifierats genom av Kungl. Maj:ts fastställda arbetsordningar eller stadgor för de särskilda rådhusrätterna. Dessa förete sålunda ett stort antal skiftande typer. Till upplysning angående växlingen i fråga om de av utredningen berörda rådhusrätterna må här intagas följande sammanställning.

Arbetsordningar.

Rådhusrätten i	Antal invånare i staden	Rådhusrätten skall bestå av följ. lagf. befattn.-havare	Anm.
1) Stockholm	c:a 514,300	borgmästare 24 rådmän jämte 1 magistratssekreterare 23 förste assessorer 12 andre assessorer stärbhusnotarie	Vid rådhusrätten skola därjämte finnas anställda 1 aktuarie och 1 registrator. Magistraten äger tillika bl. a. förordna extra tjänstemän att biträda vid protokollsföring och expedition.
2) Göteborg	c:a 247,900	justitieborgmästare 10 rådmän 13 assessorer	Vid rådhusrätten (och magistraten) skola därjämte finnas anställda 1 magistratssekreterare, 1 stadsaktuarie, 1 stärbhusnotarie, 1 registrator, 2 magistratsnotarier, 1 amanuens m. fl.
3) Malmö	c:a 129,900	borgmästare 5 rådmän 10 assessorer	Vid rådhusrätten skall därjämte finnas anställd 1 aktuarie, varjämte extra notarier må anställas.
4) Norrköping	c:a 61,800	borgmästare 3 rådmän 4 assessorer	Vid rådhusrätten (och magistraten) skall dessutom finnas anställd 1 aktuarie, varjämte magistraten må antaga vice assessorer att tjänstgöra vid rådhusrätten (och magistraten).
5) Hälsingborg	c:a 56,600	borgmästare 3 rådmän 2 assessorer 1 bitr. assessor 1 e. o. assessor	
6) Gävle	c:a 39,000	borgmästare 5 rådmän	
7) Borås	c:a 38,900	borgmästare 3 rådmän	
8) Örebro	c:a 37,900	borgmästare 3 rådmän 1 assessor	Vid rådhusrätten (och magistraten) skall därjämte finnas anställd 1 lagfaren stadsnotarie, som i vissa fall skall tjänstgöra såsom ledamot i rådhusrätten.
9) Eskilstuna	c:a 32,700	borgmästare 3 rådmän	
10) Jönköping	c:a 31,300	borgmästare 3 rådmän	
11) Uppsala	c:a 30,700	borgmästare 3 rådmän	
12) Västerås	c:a 30,600	borgmästare 3 rådmän	Vid rådhusrätten (och magistraten) skall därjämte finnas anställd 1 lagfaren assessor, som vid förfall o. d. skall tjänstgöra såsom ledamot i rådhusrätten.
13) Linköping	c:a 30,300	borgmästare 3 rådmän	Därjämte skall finnas 1 lagfaren stadsnotarie, som i viss utsträckning skall tjänstgöra såsom ledamot i rådhusrätten. 2 borgerliga rådmän tjänstgöra såsom extra ledamöter i rådhusrätten.

Rådhusrätten i	Antal invånare i staden	Rådhusrätten skall bestå av följ. lagf. befattn.-havare	Anm.
14) Karlskrona	c:a 25,600	borgmästare 4 rådmän	
15) Lund	c:a 25,100	borgmästare 3 rådmän	Vid rådhusrätten (och magistraten) skall därjämte finnas anställd 1 lagfaren stadsnotarie, som i viss utsträckning skall tjänstgöra såsom ledamot i rådhusrätten. Magistraten äger vidare antaga e. o. stadsnotarier.
16) Halmstad	c:a 24,200	borgmästare 2 rådmän	Vid rådhusrätten (och magistraten) skall därjämte finnas anställd 1 lagfaren stadsnotarie, som vid förfall skall tjänstgöra såsom ledamot i rådhusrätten.
17) Karlstad	c:a 21,100	borgmästare 2 rådmän 1 stadsnotarie	
18) Kalmar	c:a 20,100	borgmästare 3 rådmän	
19) Landskrona	c:a 18,600	borgmästare 2 rådmän	Vid rådhusrätten (och magistraten) skall därjämte finnas anställd 1 lagfaren stadsnotarie som vid behov skall tjänstgöra såsom ledamot i rådhusrätten.
20) Sundsvall	c:a 18,200	borgmästare 3 rådmän 1 assessor	
21) Uddevalla	c:a 15,200	borgmästare 1 rådmän	Därjämte skola enligt arbetsordningen finnas 2 borgerliga rådmän »med rätt för stadsfullmäktige att vid borgerlig rådmans avgång utse en andre lagfaren rådmän», vilket även skett.
22) Östersund	c:a 14,500	borgmästare 3 rådmän	Vid rådhusrätten (och magistraten) skall tillika så länge stadsfullmäktige samtycka finnas 1 lagfaren stadsnotarie, som vid förhinder skall tjänstgöra såsom ledamot i rådhusrätten.
23) Södertälje	c:a 14,300	borgmästare 2 rådmän	Därjämte skall finnas 1 borgerlig rådmän.
24) Kristianstad	c:a 13,900	borgmästare 2 rådmän	Vid rådhusrätten skall därjämte finnas anställd 1 lagfaren stadsnotarie, som skall tjänstgöra såsom ledamot i rådhusrätten.
25) Falun	c:a 13,300	borgmästare 2 rådmän	Därjämte skall finnas 1 borgerlig rådmän.
26) Trälleborg	c:a 13,100	borgmästare 2 rådmän	
27) Västervik	c:a 12,500	borgmästare 1 rådmän	Därjämte skola finnas 2 borgerliga rådmän och 1 lagfaren stadsnotarie, som skall tjänstgöra såsom ledamot i rådhusrätten.

Rådhusrätten i	Antal invånare i staden	Rådhusrätten skall bestå av följ. lagf. befattn.-havare	Anm.
28) Nyköping	c:a 11,900	borgmästare 1 rådman 1 assessor	Därjämte skola finnas 2 borgerliga rådmän.
29) Härnösand	c:a 11,700	borgmästare 1 rådman 1 assessor	Därjämte skola finnas 2 borgerliga rådmän.
30) Ystad	c:a 11,400	borgmästare 2 rådmän	
31) Visby	c:a 10,500	borgmästare 1 rådman 1 extra rådman.	Därjämte skall finnas 1 borgerlig rådman.

Arbetsordningarna eller stadgorna innehålla understundom allmänt hållna krav å viss kompetens utom lagfarenhet för befattningarna i fråga. Detta gäller även vissa borgmästartjänster. I undantagsfall finnas även särskilda bestämmelser om sättet för rådmanns tillsättande. Och så gott som regelmässigt innehålla arbetsordningarna eller stadgorna vid de rådhusrätter, varest assessorer eller stadsnotarier äro anställda, bestämmelser om den myndighet, som äger tillsätta dessa befattningshavare. Denna befogenhet tillkommer sålunda enligt uttryckliga stadganden i Karlstad, Nyköping och Härnösand stadsfullmäktige samt i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg, Örebro, Linköping, Lund, Halmstad, Landskrona, Sundsvall, Östersund, Kristianstad och Västervik magistraten.^{1 2} I allmänhet tillsätts ifrågavarande befattningshavare för livstiden.

Avlöningsstater.

Än mer skiftande än de för rådhusrätterna gällande arbetsordningarna och stadgorna äro de olika avlöningsstaterna. Härutinnan finnas exempel å rådhusrätter, där tjänstemännen till huvudsaklig del uppbära sin avlöning i form av sportler, rådhusrätter, där avlöningen till väsentlig del utgår som lön, med eller utan dyrtidstillägg, men därjämte till icke obetydlig del eller i fråga om vissa tjänstemän till övervägande del utgår i form av sportler, samt rådhusrätter, där avlöningsförmånerna endast utgöras av lön med eller utan dyrtidstillägg. Även i de fall, då avlöningsförmånerna uteslutande eller till alldeles övervägande del utgöras av lön med eller utan dyrtidstillägg, äro de av synnerligen växlande storlek ifrågavarande rådhusrätter emellan.

Avlöningsstaterna för rådhusrätterna ha av ålder fastställts av Kungl. Maj:t. Denna viktiga befogenhet bygger å obruten praxis ända från 1600-

¹ Jfr f. ö. stadgandet i 46 § i lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse i stad: »Magistraten tillsätter vid stadens förvaltning anställda tjänstemän och betjänte, såvitt ej särskilda författningar eller reglementen annorlunda stadga.»

² Det må anmärkas, att nyligen ett beslut av magistraten i Västerås — varest arbetsordningen icke innehåller någon särskild bestämmelse om assessorns tillsättande — om förordnande för viss person att uppehålla vakansförordnande å assessorstjänsten överklagats hos K. B. och därifrån hos Kungl. Maj:t, som ansåg sig oförhindrad att pröva besvären ej blott i formellt utan även i materiellt hänseende (se vidare Svensk Juristtidning 1933 s. 278).

talet. Redan år 1695 skall ha utfärdats en generell föreskrift om att avlöningsstater skulle inrättas för städerna. Mot slutet av 1700-talet torde även rikets städer så gott som undantagslöst ha varit försedda med av Kungl. Maj:t fastställda avlöningsstater. Dessa blevo sedermera vid olika tidpunkter föremål för revision. Vid mitten av 1800-talet synas staterna, såvitt de fastställts av Kungl. Maj:t, från att förut ha innefattat bestämmelser ej allenast om magistraternas avlöning utan även om andra utgifter inskränkts till att gälla blott de förra medan å andra sidan lönestaterna började sammankopplas med arbetsordningar för rådhusrätterna. Vid prövningen av staterna synes Kungl. Maj:t sedan länge icke ha motsatt sig en ökning av löner, som borgerskapet (stadsfullmäktige) medgivit. Å andra sidan har Kungl. Maj:t emellertid funnit sig oförhindrad att fastställa högre lönebelopp än städerna själva medgivit. Kungl. Maj:ts rätt att pröva och fastställa avlöningsstaterna för magistraterna har icke ansetts upphävd genom den nya ordning i kommunalförvaltningen, som genomfördes genom 1862 års kommunalförfattningar. Även från tiden därefter kunna anföras exempel på att Kungl. Maj:t ålagt städer att bestrida högre avlöning än städerna själva velat medgiva. Så småningom synes Kungl. Maj:t emellertid ha upphört att taga sin befogenhet därutinnan i bruk.¹

Ehuru det sålunda tillkommer Kungl. Maj:t att fastställa avlöningsstaterna för magistraterna tillämpas likväl för närvarande i åtskilliga städer stater, som icke blivit av Kungl. Maj:t fastställda.

Såsom ovan nämnts har förevarande utredning bland annat varit inriktad på vinnande av upplysning angående den praxis, som vid de olika rådhusrätterna tillämpas angående kraven å vikarier för ledamot i rådhusrätten m. m. ävensom det befordringssystem som eventuellt utbildats.

*Praxis ang.
vikarier
m. m.*

Vid *Stockholms rådhusrätt* (1) antagas aspiranter i avsevärd utsträckning direkt efter avslutade studier. Men därjämte söka aspiranter ofta till rådhusrätten först efter det de fullgjort tingstjänstgöring. De vid rådhusrätten antagna aspiranterna få tjänstgöra å de olika avdelningarna. Aspirant, som anses duglig, erhåller efter hand gratifikationer uppgående till högst 1,800 kronor för år, därefter reducerat notariearvode efter 2,280 kronor för år och fullt notariearvode efter 3,360 kronor för år samt antages slutligen till amanuens med ett arvode av 4,200 kronor för år. Beträffande notarie- och amanuensarvodena tillkommer rörligt tillägg. Vid behov av vikarier å assessorsbefattningarna tilldelas aspiranterna assessorsförordnanden. Först efter längre tids tjänstgöring såsom extra befattningshavare inom verket — numera cirka 10 år eller därutöver — kan aspiranten vinna befordran till ordinarie tjänst och utnämnes då till andre assessor. Därefter följer omsider utnämning till förste assessor. Assessorerna erhålla vid visad skicklighet i mån av behov av vikarier förordnanden såsom rådmän eller magistratssekreterare. Tillsättnin-

¹ Ang. avlöningsstaternas historia, se Herlitz' ovannämnda utredning sid. 14 o. ff., 21 o. ff., 29 o. ff. m. fl. ställen.

gen av rådmans- och magistratssekreterarbefattningarna sker visserligen i förut omnämnda, i § 31 regeringsformen samt lagen den 14 mars 1921 stadgade ordning. Likväl torde magistraten, som enligt sistnämnda lag formellt allenast har att i samband med föreskrivet kungörelseförfarande pröva sökandenas behörighet samt att därefter förrätta valet, i praktiken haft stort inflytande å detta. — De inkomna uppgifterna från rådhusrätten upptaga 9 aspiranter utan notariearvoden (med eller utan gratifikation), 2 med reducerat notariearvode, 11 med fullt notariearvode och 13 med amanuensarvode, varjämte ytterligare 4 aspiranter åtnjuta ständiga assessorsförordnanden.

Den 25 oktober 1933 har för rådhusrätten fastställts ett reglemente angående utbildning av e. o. notaries, vilket i viktiga avseenden innebär en nyordning på detta område. Enligt nämnda reglemente skall den, som antages till e. o. notarie och som avser att utbilda sig för domarbanan, beredas tillfälle att vid rådhusrätten och dess expeditioner bliva förtrogen med rådhusrättens arbete i alla dess grenar. Utbildningen för e. o. notarie, som icke tidigare tjänstgjort vid annan domstol, bör så ordnas, att han under en tidsperiod av tre år blir i tillfälle att erhålla grundlig insikt i arbetet å de allmänna rättegångs-avdelningarna ävensom att bliva insatt i arbetet å specialavdelningarna. Med iakttagande därav bör e. o. notarie turvis indelas till tjänstgöring å olika avdelningar och på varje avdelning kvarstanna lämplig tid. I fråga om e. o. notarie, som tidigare tjänstgjort vid annan domstol, skall motsvarande utbildning tillämpas med den jämkning att tidsperioden å tre år avkortas efter vad i varje särskilt fall finnes skäligt. Under den sista delen av ifrågavarande utbildningstid böra e. o. notarierna indelas till tjänstgöring å en särskild provningsavdelning. — För hela utbildningstiden skall gälla, att e. o. notarien i sitt arbete står under närmaste inseende av assessor, som han i tjänsten biträder. Denne skall å vissa tider avgiva vitsord angående de e. o. notaries som biträtt honom. Avdelningens ordförande skall därpå efter samråd med övriga rådmän å avdelningen överlämna assessoreernas vitsord jämte eget yttrande till en särskild delegation, bestående av borgmästaren såsom ordförande samt tre rådmän, av vilka minst en skall vara ledamot av förenämnda provningsavdelning, och magistratssekreteraren. Delegationen skall med uppmärksamhet följa e. o. notariernas utbildning och tillse, att densamma bliver i möjligaste mån allsidig, varjämte det åligger delegationen att uppgöra förslag till cirkulation, arvoden till e. o. notarierna med mera. E. o. notarie bör efter en tjänstgöringstid av ett år för den, som tidigare fullgjort tjänstgöring, varom förmäles i 9 § i domsagostadgan den 26 maj 1933, eller motsvarande tjänstgöring, och efter en tjänstgöringstid av två år för annan e. o. notarie äga erhålla meddelande angående sin lämplighet för fortsatt domstolstjänstgöring. Efter det e. o. notarie undergått utbildning under tid av tre år med den avkortning som enligt vad förut anförts i särskilda fall kan medgivas samt dessutom tjänstgjort såsom assessor i rådhusrätten under minst en månad skall på ansökan utfärdas vitsord över hans ifrågavarande tjänstgöring. — Reglementet skall icke utgöra hinder för att tjänstgöringen för e. o. notaries, som icke avse att

utbilda sig för domarbanan, ordnas på sätt magistraten i varje fall finner lämpligt. I fråga om e. o. notarier, som påbörjat tjänstgöring hos rådhusrätten före reglementets ikraftträdande den 1 november 1933, skola dess föreskrifter äga tillämpning allenast i den mån magistraten så bestämmer.

Till motivering för reglementet anförde magistratens särskilda kommitterade, bland annat:

Kommitterade hava funnit sig böra beakta, att en bättre ordning erfordras framför allt i fråga om de e. o. notariernas första, grundläggande utbildning och prövning. — — — — —

Viktigast av allt synes vara, att utbildningen ställes under ledning av något därtill utsett organ. Kommitterade hava därför föreslagit, att för ändamålet skall utses en delegation, som skall med uppmärksamhet följa e. o. notariernas utbildning och avgiva yttranden och förslag i alla frågor av vikt för denna.

Med en nitisk och klok ledning från denna delegations sida skulle strängt taget vidare föreskrifter kunna anses överflödiga. En viss första tjänstgöringstid synes böra fastslås, under vilken aspiranten blir föremål för en mera systematisk utbildning och prövning. Denna tid har föreslagits till tre år för nyexaminerad. För annan torde den få avkortas efter omständigheterna i varje särskilt fall. För fullt tingsutbildad person torde ett och ett halvt år i allmänhet vara tillräckligt.

Utbildningen synes böra taga sin början å någon av fjärde—åttonde avdelningarna, vilkas arbete torde bäst lämpa sig såsom övningsmaterial på detta stadium. Därefter bör ordnas en lämplig cirkulation, omfattande även specialavdelningarna. Under utbildningens sista del bör aspiranten återgå till allmän rättegångsavdelning för slutlig prövning av hans lämplighet för fortsatt domstolstjänstgöring. På detta stadium torde endast fjärde—sjunde avdelningarna böra ifrågakomma. För vinnande av möjligast enhetligt bedömande synes det lämpligast, att en av dessa utses att såsom »prövningsavdelning» mottaga och slutligt bedöma alla aspiranter, detta i viss analogi med anordningen i Svea hovrätt, där en viss division fungerar såsom prövningsdivision.

För att skänka ökad fasthet åt utbildningen synes det önskvärt att kunna åstadkomma ett periodiskt bedömande av aspirantens prestationer under utbildningstidens förlopp. Detta synes bäst ske genom att åt assessorerna, vilka ju hava de extra tjänstemännen under sin närmaste tillsyn, uppdraga en viss betygssättningsplikt. Med stöd härav skulle det sedan tillkomma vederbörande rådmän att avgiva yttrande angående vars och ens tjänstgöring. — — —

En slutgiltig betygssättning bör givetvis äga rum vid den ovan föreslagna utbildningstidens slut. Före utfärdandet av slutligt betyg torde aspiranten dock böra hava uppehållit assessorsförordnande minst en månad. Redan tidigare, förslagsvis efter ett år för person med full utbildning och två år för annan person, bör vederbörande emellertid äga anspråk på att erhålla meddelande, huruvida han överhuvud anses lämpa sig för fortsatt domstolstjänstgöring.

Vad nu sagts gäller givetvis endast sådana extra tjänstemän, som verkligen avse att utbilda sig för domarebanan. För övriga extra tjänstemän kunna motsvarande anordningar ej anses behövliga eller lämpliga. Någon anledning att frångå verkets gamla traditioner genom att utestänga sådana inträdessökande synes däremot ej förefinnas. Genom en anordning sådan som den nu föreslagna vinner man i allt fall att verkets befattningshavare icke behöva offra tid och arbete för dessa personer på samma sätt som för de egentliga

aspiranterna, utan kan lämna dem åt att mera på egen hand begagna sig av vistelsen i verket för sin information, exempelvis för advokatbanan.

Däremot synes någon differentiering icke böra ske mellan dem, som ämna ägna sig åt denna rådhusrätt, och dem, som önska efter genomgången utbildning övergå till annan domstol. Tvärtom torde det vara i verkets intresse att få utbilda även aspiranter av sistnämnda slag. Det synes därigenom öppna sig en möjlighet att råda bot på den undervärdering av rådhusrättsmeriterna, som påtalats. Helt visst vore en dylik utveckling till gagn även för de statliga domstolarna och kanske även för en del andra rådhusrätter. Det nuvarande i själva verket ganska anmärkningsvärda förhållandet, att vid rekryteringen av statens domstolar de största underdomstolarna i landet betraktas nära nog som om de icke existerade, medför den egendomliga konsekvensen, att de värdefulla utbildningsmöjligheter, som dessa erbjuda, få ligga obrukade, medan små domstolar med relativt svaga utbildningsmöjligheter i hög grad utnyttjas. Genom ett organiserande av utbildningsarbetet vid Stockholms rådhusrätt på sätt nu föreslagits skulle, vad angår denna rådhusrätt, de svårigheter, som hittills må hava stått i vägen för ett utbyte av personal mellan rådhusrätten och de statliga domstolarna, kunna snart nog undanrödjas, säkerligen till ömsesidig båtnad.

Kommitterade hava ännu icke berört en fråga, som, på sätt ovan anförts, möjligen kan förväntas uppkomma, nämligen huruvida för befordran inom rådhusrätten må böra stadgas ytterligare utbildning och prövning utöver den, som rådhusrätten själv kan giva. Genom kommitterades nu framlagda förslag synes emellertid även denna fråga väsentligen förenklad. Å ena sidan göres visserligen med en utbildning enligt kommitterades riktlinjer behovet av särskild prövning i hovrätten mindre trängande. Å andra sidan är det emellertid kommitterades förhoppning, att de, som med goda vitsord genomgått den nu föreslagna utbildningen, skola komma att visa sig väl bestå vid en dylik hovrättsprövning, därest en sådan skulle anses önskvärd.

Vid rådhusrätten i *Göteborg* (2) bruka endast sådana aspiranter mottagas som fullgjort tingstjänstgöring, varefter de under 4 månader få auskultera å rådhusrättens olika avdelningar. Då behov av extra notarie såsom protokollsförare yppas, prövas ansökningarna och den sökande antages, som anses dugligast. Varje år prövas samtliga extra notariers tjänstgöring under föregående år. Extra notarie erhåller vid förordnande såsom protokollsförare samt sedermera såsom amanuens, polisnotarie, registrator eller assessor arvode efter respektive 3,960, 4,200, 4,200, 5,200 och 7,500 kronor för år. Förordnande såsom assessor brukar icke erhållas förrän efter omkring 2 års anställning vid rådhusrätten. Assessorerna bruka erhålla rådmansförordnanden efter tjänsteålder. — De inkomna uppgifterna från rådhusrätten upptaga 15 aspiranter och extra tjänstemän.

Rådhusrätten i *Malmö* (3) synes icke heller antaga andra aspiranter än sådana, som förvärvat vanliga tingsmeriter. Efter viss tjänstgöring vid rådhusrätten, varunder arvode åtnjutes efter magistratens beprövande, utnämnes godkänd aspirant till extra notarie, vilken befattning är förenad med en slutlön av 4,200 kronor jämte rörligt tillägg. I mån av uppkommen ledighet sker befordran till polisnotarie med en slutlön av 8,496 kronor, aktuarie med en slutlön av likaledes 8,496 kronor, exekutionsnotarie med en slutlön av 9,576

kronor, allt jämte rörligt tillägg, samt assessor. Inkomna uppgifter angående aspiranter och extra tjänstemän upptaga två extra notarier och en aspirant.

Vid rådhusrätten i *Norrköping* (4) förekommer icke någon egentlig aspiranttjänstgöring. Vikariatsförordnanden å assessorstjänsterna uppehållas av yngre assessorer eller en vice assessor. För erhållande av förordnande såsom vice assessor, vilken för närvarande äger åtnjuta en avlöning av 520 kronor i månaden, fordras, att vederbörande fullgjort hittills bruklig tingstjänstgöring. — Rådhusrätten i *Hälsingborg* (5) har icke heller annan aspirant eller extra tjänsteman än e. o. assessorn, som åtnjuter avlöning efter 5,200 kronor för år. För att förordnas till e. o. assessor fordras samma kompetens som för biträdande domare enligt domsagostadgan den 12 juni 1925 d. v. s. att vederbörande uppehållit befattning såsom ledamot eller fiskal i hovrätt. I den mån vikarier eljest äro erforderliga förordnas i första hand vikarier med fiskalskompetens och i andra hand vikarier med väl vitsordad domartjänstgöring. — Rådhusrätten i *Gävle* (6) brukar endast förordna vikarier, som fullgjort tingstjänstgöring. Vikarierna hämtas från länsstyrelsens personal, Stockholms rådhusrätt m. m. För närvarande tjänstgör företrädesvis en extra notarie från Stockholms rådhusrätt såsom vikarie. Arvoden under semester utgå av stadens medel efter 300 kronor för månad. — Rådhusrätten i *Borås* (7) plägar för vikarieförordnande fordra fullgjord tingstjänstgöring och företrädesvis hämta vikarierna bland de vid Göta hovrätt tjänstgörande fiskalerna och fiskalsaspiranterna. Arvoden under semester utgå av stadens medel med 400 kronor för månad. — Rådhusrätten i *Örebro* (8) brukar i den mån vikarier utom rådhusrätten erfordras anlita stadsombudsmannen och två tjänstemän vid länsstyrelsen, vilka samtliga fullgjort tingstjänstgöring. För avlöning av vikarier under semester finnes ett anslag av staden å 2,000 kronor. — Vid rådhusrätten i *Eskilstuna* (9) skola för framtiden till vikarier endast förordnas i hovrätt tjänstgörande domaraspiranter, om de visa sig lämpliga. För avlöning av vikarier under semester finnes ett anslag av staden å 1,700 kronor. — Till vikarier vid rådhusrätten i *Jönköping* (10) bruka förordnas å domsaga tjänstgörande notarier eller fiskalsaspiranter i Göta hovrätt. Vikarie vid semester erhåller arvode av stadens medel efter 400 kronor för månad. — Vid rådhusrätten i *Uppsala* (11) brukar för vikariatsförordnande fordras kompetens, motsvarande minst fullgjord tjänstgöring såsom förste notarie i domsaga. För arvoden under semester finnes ett anslag å 4,000 kronor, som emellertid är avsett även för andra tjänster än borgmästar- och rådmantjänsterna. — Till vikarier vid rådhusrätten i *Västerås* (12) ha i regel endast tingsmeriterade jurister förordnats. Till mestervikarier utgå av stadens medel arvoden å 400 kronor för månad beträffande envar befattningshavare. — Vid rådhusrätten i *Linköping* (13) ha till vikarier, då därtill undantagsvis anlitas andra än rådhusrättens ordinarie tjänstemän, förordnats å domsaga tjänstgörande notarier eller tingsmeriterade tjänstemän vid länsstyrelsen. Vikarie vid semester för ordinarie befattningshavare äger uppbära arvode av stadens medel efter 300 kronor för 6 veckor. — Vid rådhusrätten i *Karlskrona* (14) brukar till vikarie förordnas en vid

domstolen mer stadigvarande tjänstgörande extra tjänsteman, som äger beprövad erfarenhet i domarvärv samt efter någon tids provtjänstgöring visat sig fullt kvalificerad. Därjämte har förordnats någon i annan stadens tjänst anställd jurist eller tjänsteman vid länsstyrelsen. För semesterarvoden finnes ett anslag av staden å 3,000 kronor. — Såsom vikarie vid rådhusrätten i *Lund* (15) brukar anlitas en extra tjänsteman vid domkapitlet. På grund av särskilda bestämmelser i arbetsordningen är vikarie utanför rådhusrätten vanligen erforderlig endast vid stadsnotariens semester, då arvode till vikarien utgår av stadens medel med 500 kronor för 30 dagar. Skulle eljest behov av vikarie uppstå, synas numera endast jurister med fiskalskompetens anlitas. — I *Halmstad* (16) bruka såsom vikarier anlitas stadsfogden och stadsombudsmannen. För semesterarvoden finnes ett anslag å 1,500 kronor. — Vid rådhusrätten i *Karlstad* (17) har icke utbildats någon bestämd praxis beträffande vikarier. Arvode till vikarie vid semesterledighet utgår av stadens medel med högst 300 kronor för månad. — Vid rådhusrätten i *Kalmar* (18) har vikarie, då sådan förordnats utom rätten, brukat erhållas bland de vid Göta hovrätt tjänstgörande yngre jurister. Arvode vid semester brukar utgå av stadens medel med 300 kronor för månad. — I fråga om *Landskrona* (19) förmedlas vikarieförordnanden vid rådhusrätten av hovrätten. Arvode utgår vid semester av stadens medel med 400 kronor för månad. — Vid rådhusrätten i *Sundsvall* (20) brukar till vikarie för assessorn förordnas en hos rådhusrätten tjänstgörande aspirant eller extra tjänsteman. Skulle ytterligare vikarie utom rådhusrätten erfordras, förordnas därtill någon å domsagokansli i staden anställd notarie. Arvode till inkallade vikarier vid semester brukar utgå med 300 kronor i månaden av stadens medel. — Till vikarie vid rådhusrätten i *Uddevalla* (21) har endast undantagsvis förordnats person utom rådhusrätten, i så fall någon å domsagokansli tjänstgörande notarie. För semesterarvoden finnes anslag av staden motsvarande 300—450 kronor för månad. — I *Östersund* (22) har stadsnotarien i allmänhet erhållit förekommande vikariatsförordnanden. Då emellertid stadsnotarietjänsten är avsedd att indragas, har avtalats med i domstolstjänstgöring meriterad häradskskrivare att uppehålla kortare vikariatsförordnanden. För semesterarvoden finnes ett årligt anslag av staden å 1,200 kronor. — I *Södertälje* (23) har icke utbildats någon fast praxis angående vikariatsförordnanden vid rådhusrätten med det har ansetts önskvärt, att vikarien förvärvat någon erfarenhet såsom ordförande i häradsrätt eller ledamot i rådhusrätt. Rådhusrättens ledamöter åtnjuta ej semester. Arvode till vikarie bestämmes genom avtal i varje fall. — Vid rådhusrätten i *Kristianstad* (24) brukar till vikarie förordnas tingsmeriterad jurist. Ofta har vikarien dessutom tjänstgjort i hovrätt. Arvode vid semester utgår av stadens medel med omkring 400 kronor i månaden. — Vid rådhusrätten i *Falun* (25) brukar i allmänhet till vikarie förordnas någon tjänsteman vid länsstyrelsen. Semesterarvoden utgå av staden med 400—450 kronor för månad. — I *Trälleborg* (26) förordnas till vikarier jurister med godkänd fiskalsutbildning. Semesterarvoden till vikarier utom rådhusrätten utgå av stadens medel med 80 procent av tjänstens begynnelselö

(jämte vissa eventuella sportler). — I *Västervik* (27) har endast i undantagsfall förordnats vikarie utom rådhusrätten. Vikarien ersättes av vederbörande tjänsteman med omkring 250—300 kronor i månaden. — Vid rådhusrätten i *Nyköping* (28) har icke heller annat än i undantagsfall förordnats vikarie utom rådhusrätten. För semesterarvoden finnes ett anslag å 600 kronor. — I *Härnösand* (29) har icke utbildats någon praxis beträffande vikarier. Semesterarvoden utgå av stadens medel med 200—300 kronor i månaden. — Vid rådhusrätten i *Ystad* (30) har tjänstgjort en extra tjänsteman, som uppburit ett vikariatsanslag å 2,100 kronor för år. Rådhusrätten torde komma att snarast omorganiseras och vikariat eventuellt väsentligen bestridas av en e. o. assessor med ett årligt arvode av 4,200 kronor. — I *Visby* (31) är den extra rådmannen vid rådhusrätten skyldig att vid semester och i vissa andra fall utan annan ersättning än sin ordinarie lön vikariera för övriga lagfarna ledamöter.

Frågan om stadsdomstolarnas rekrytering var föremål för uttalanden i propositionen till 1931 års riksdag angående huvudgrunderna för en rättegångsreform. Dåvarande departementschefen, statsrådet Gärde, anförde sålunda beträffande rättsskipningen i städerna, bland annat, att innan ståndpunkt toges till frågan huruvida denna borde övertagas av staten närmare borde undersökas, vilka olägenheter som vore förknippade med den nuvarande ordningen och huruvida dessa vore av den art, att de icke på annan väg läte sig avhjälpas. Efter det departementschefen vidare uttalat, att han icke i och för sig ansett det utgöra en svaghet, att rådhusrätternas ledamöter vore i tillfälle att hämta sin erfarenhet jämväl från den kommunala förvaltningens område, förutsatt att de uppgifter som härutinnan åvilade dem icke inkräktade på eller förtoge deras intresse för domarkallet, samt att de kommunala och andra förvaltningsbestyr som numera åvilade städernas magistrater icke syntes vara av den omfattning att grundad anledning till farhåga i berörda avseende kunde vara för handen, anförde han vidare: Däremot syntes en annan anmärkning, som framstälts mot våra rådhusrätter och som avsåge sättet för domartjänsternas tillsättande, vara långt mera vägande. Med de stora anspråk som ett muntligt koncentrerat förfarande ställde å domstolens ledamöter, ej minst å dess ordförande, vore det en oefftergivlig fordran, att urvalet till dessa befattningar skedde med den största omsorg. Det syntes icke kunna bestridas, att de grunder som nu gällde i fråga om städernas domarval icke innebure fullgoda garantier för en tillfredsställande rekrytering. Detta sammanhängde i främsta rummet med att den korporation, åt vilken valet vore anförtrött, i allmänhet icke ägde tillräcklig kännedom om de sökande eller erforderlig sakkunskap för att rätt bedöma deras kvalifikationer såsom domare. Vad särskilt borgmästarvalen anginge hade visserligen det statliga inflyttandet tillmätts ett visst utrymme vid utnämningen. Detta inflyttande inskränkte sig dock till det förslag, som framgått ur valet, och vore därför av tämligen begränsad räckvidd. Även om den nu gällande ordningen icke medfört alltför oroväckande konsekvenser, vore det dock å andra sidan omisskänneligt, att

Rättegångs-
reformen.

vid dessa val ovidkommande hänsyn ej sällan spelade in samt att utgången understundom berodde av slumpen eller av en lyckad kupp. Det vore också en iakttagelse, att våra stadsdomare i allmänhet icke varit i tillfälle att förvärva den mera allsidiga utbildning, som följde med tjänstgöringen i olika domstolsinstanser och som för beföringsgången å lantdomarbanan med rätta ansåges vara av stor vikt. Å andra sidan vore våra lantdomare och överrättsdomare i avsaknad av den rikare erfarenhet, som tjänstgöringen i en större rådhusrätt helt visst skulle skänka å vissa för deras ämbetsutövning betydelsefulla rättsområden.

Departementschefen framhöll härefter, att de sålunda antydda bristerna dock icke syntes vara av sådan art att för deras avhjälpande ett förstatligande av rättsskipningen i städerna framstode såsom oundvikligt, utan att en tillfredsställande lösning åtminstone tills vidare kunde vinnas genom en långt mindre ingripande åtgärd, nämligen en reform av ordningen för stadsdomarnas tillsättande. En sådan reform måste uppenbarligen i första hand taga sikte på att vid valet endast finge ifrågakomma sökande, som med hänsyn till skicklighet och erfarenhet ägde för tjänsten erforderliga kvalifikationer. För ernående av detta syfte syntes icke kunna undgås, att valrätten begränsades inom ett förslag, vid vars upprättande allmänna beföringsgrunder vunne beaktande i högre grad än nu vore fallet. En dylik anordning vore ej okänd inom andra områden, där statliga och kommunala intressen uppträdde i förening.

Särskilda utskottet, som behandlade ifrågavarande proposition, anslöt sig i sitt utlåtande nr 1 i allt väsentligt till de av departementschefen i ämnet framhållna synpunkterna. Utskottet ansåg sålunda att för undanröjande av de påpekade olägenheterna rätten till val av domare borde begränsas inom ett förslag, vid vars uppsättande allmänna beföringsgrunder skulle vinna beaktande. Såvitt anginge befattning som tillsattes av Kungl. Maj:t, borde emellertid enligt utskottets förmenande förslaget icke vara ovillkorligt bindande, utan borde till befattningen kunna i särskilt fall utses person utom förslaget, som förordats av staden och enligt allmänna beföringsgrunder borde jämte de på förslaget uppsatta kunna ifrågakomma till befattningen. Den föreslagna anordningen syntes utskottet på ett lämpligt sätt trygga det statliga inflytandet på domarnas tillsättande.

Utskottets utlåtande beträffande förevarande fråga godkändes av riksdagen.

Indragning av mindre rådhusrätter. I anslutning härtill må erinras om lagen den 17 juni 1932 om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende. Enligt sistnämnda lag äger Konungen på framställning av stadsfullmäktige eller eljest med deras samtycke förordna, att rådhusrätt i stad skall upphöra och staden i judiciellt avseende förenas med domsaga. Därjämte må Konungen — beträffande stad, i vars rådhusrätt borgmästaren är ensam lagfaren ledamot eller jämte borgmästaren endast en ledamot finnes som skall vara lagfaren — när borgmästartjänsten är ledig även utan stadsfullmäktiges samtycke meddela förordnande om råd-

husrättens upphörande och stadens förenande med domsaga såframt 1) ändringen med hänsyn till förhållandena i såväl staden som domsagan finnes vara till gagn för rättsskipningen, 2) statsverket övertager stadens förpliktelser beträffande avlöning och pension till innehavare av befattning, som genom rådhusrättens upphörande indrages, samt 3) ändringen icke medför ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för staden. Förordnande, som nu sagts, må dock ej meddelas beträffande stad, där länsstyrelsen har sitt säte.

Vid anmälan av nu förevarande ärende i statsrådet ovannämnda den 21 april 1933 anförde departementschefen, efter att ha erinrat om förut berörda uttalanden vid 1931 års riksdag, för egen del:

*Departements-
chefen.*

»Enligt min mening är frågan om ordningen för stadsdomartjänsternas tillsättande och om åstadkommande av en tillfredsställande rekrytering av rådhusrätterna värd synnerligt beaktande. Densamma synes därför, såsom ock riksdagen torde hava förutsatt, böra upptagas till närmare övervägande utan avbidan på den allmänna rättegångsreformen.

En nära till hands liggande väg, på vilken man utan obehörigt åsidosättande av den städernas befolkning sedan gammalt tillkommande valrätt synes kunna vinna garanti för en god rekrytering av rådhusrätterna, torde vara att genom allmänna bestämmelser uppställa krav på viss skärpt kompetens för att kunna ifrågakomma till domarbefattning i städerna. Såsom ett exempel på en dylik anordning kan nämnas, att i stadgan för magistraten och rådhusrätten i Hälsingborg i dess lydelse enligt Kungl. Maj:ts brev den 30 september 1932 (Svensk författningssamling nr 453) stadgas, att i fråga om behörighet till erhållande av förordnande å befattningen såsom extra ordinarie assessor vid rådhusrätten skall gälla vad i domsagostadgan är föreskrivet beträffande biträdande domare i domsaga.

Ett rätt avvägande av vilka kompetenskrav som i förevarande avseende böra uppställas är uppenbarligen en ganska vanskelig sak. Medan det å ena sidan gäller att tillse att endast väl kvalificerade krafter erhålla tillträde till stadsdomarbefattningarna, är det å andra sidan av vikt att rekryteringen ej onödigtvis försvåras genom alltför stränga villkor. Jag är härvidlag ej beredd att uttala någon bestämd mening. Emellertid vill jag erinra om att i propositionen till årets riksdag nr 180 angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning föreslagits, att i ett betydande antal domsagor skulle till hjälp åt häradshövdingen anställas en sekreterare samt att till sådan endast den skulle kunna förordnas som uppehållit befattning såsom ledamot eller fiskal i hovrätt och alltså undergått utbildning i såväl överrätt som underrätt. Det synes mig kunna ifrågasättas huruvida icke motsvarande kompetens borde kunna krävas då det gäller tillsättande av ordinarie domarbefattning i stad. Härmed torde kravet på fullgod utbildning bliva tillgodosett. Tillräckligt antal aspiranter lärers ock komma att förefinnas sedan det i nyssnämnda proposition föreslagna systemet blivit genomfört. En viss övergångstid, under vilken de nya bestämmelserna

endast successivt bringas i tillämpning, synes likväl erforderlig. Tydligtvis böra icke heller de som sedan så lång tid tillbaka tjänstgjort vid rådhusrätt, att det nu icke skäligen kan begäras av dem att de skola förvärva den nya kompetensen, utestängas från befordran på stadsdomarbanan. En lösning av rekryteringsfrågan i enlighet med vad sålunda antytts skulle även föra med sig den beaktansvärda fördelen att en cirkulation komme till stånd mellan stadsdomstolarna och de rent statliga domstolarna till båtnad jämväl för de senare.

Uppenbarligen komma vid en närmare undersökning av frågan åtskilliga svårlösta spörsmål att möta. Innan slutlig ståndpunkt fattas lär det därför vara erforderligt att en ingående och allsidig utredning i ämnet kommer till stånd.»

1933 års
domsago-
stadga.

Den av departementschefen omförmälda propositionen till 1933 års riksdag angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning och där angivna grunder för en ny domsagostadga tillstyrktes, efter hemställan av sammansatt stats- och första lagutskott, i princip av riksdagen. I ett betydande antal domsagor torde sålunda, i enlighet med numera utfärdad ny domsagostadga den 26 maj 1933, komma att anställas sekreterare med minst fiskalskompetens. Därjämte skall, fränsett viss övergångstid, även för förordnande att utan inskränkning förvalta häradshövdingämbete fordras, att vederbörande förvärvat dylik kompetens.

Ifrågasatt
fiskalskom-
petens för
vikarier vid
rådhus-
rätterna.

Vid infordrandet av förenämnda uppgifter från de av utredningen berörda rådhusrätterna har i viss anslutning till departementschefens här ovan återgivna uttalanden till statsrådsprotokollet den 21 april 1933 ifrågasatts, att för förordnande såsom vikarie för ordinarie rättsbildade ledamöter i rådhusrätterna, assessorer och stadsnotarier skulle uppställas krav på fiskalskompetens. (Uppgifterna om aspiranter m. m. från Stockholms rådhusrätt ha emellertid inkommit under hand, i följd varav rådhusrätten icke varit i tillfälle att yttra sig angående det eventuella kravet på fiskalskompetens för angivna förordnanden.)

Mot den ifrågasatta ordningen ha framställts åtskilliga erinringar.

I fråga om behövligheten av fiskalskompetens anmärker rådhusrätten i Göteborg, att denna kompetens i förhållande till de meriter, extra notarier vid rådhusrätten förvärvat innan de första gången förordnas såsom domstolsledamöter, skulle vara av ringa betydelse samt fördenskull icke borde uppställas annat än alternativt. Rådhusrätten i Södertälje anser för sin del, att fiskalskompetens för ifrågavarande vikarier överhuvud ej är erforderlig, och rådhusrätten i Nyköping, som uppger att vikarie utom rådhusrätten icke brukar förekomma därstädes annat än å assessorstjänsten, håller före, att fiskalskompetens vore onödig för vikarie å denna tjänst. Likaså finner rådhusrätten i Ystad opåkallat att, om en befattning såsom e.o. assessor inrättas därstädes, vikarie på sistnämnda tjänst skall inneha fiskalskompetens.

Flera rådhusrätter anse, att förslaget skulle medföra olägenheter ur arbets-

synpunkt. Rådhusrätterna i Gävle, Örebro, Lund och Östersund framhålla därvid betydelsen av att år från år kunna erhålla samma vikarier, vilka förty äro väl bekanta med ifrågavarande rådhusrätts expeditionssätt och praxis i övrigt. Rådhusrätten i Gävle framhäver tillika önskvärdheten av att vikarien för den ledamot i rådhusrätten och magistraten, som företrädesvis omhänderhar de administrativa uppgifterna, exempelvis vid länsstyrelse förvärvat en viss erfarenhet i dylikt hänseende. Ingendera av dessa synpunkter syntes i allmänhet kunna tillgodoses, om till vikarier skulle förordnas fiskaler vid hovrätterna. Vidare påpeka rådhusrätterna i Norrköping, Gävle och Karlskrona vikten vid ifrågavarande förordnanden, att vikarierna förvärvat meriter genom tjänstgöring vid rådhusrätt och således icke uteslutande eller huvudsakligen på ett väsentligen olikartat arbetsfält.

Ett stort antal rådhusrätter ha framhållit, att förslaget skulle medföra särskilda olägenheter vid kortare förordnanden, enär vikarier då icke utan synnerlig olägenhet kunde anskaffas från hovrätterna. Rådhusrätterna i Västerås och Karlstad ha därvid föreslagit, att undantag borde ske beträffande förordnanden å högst 14 dagar. Rådhusrätten i Falun har likväl anmärkt, att även om kravet på fiskalskompetens upprätthölles allenast för längre förordnanden svårigheter i allt fall skulle uppstå, enär jurister å orten, som icke kunde komma i fråga vid längre förordnanden, icke heller skulle vara villiga att åtaga sig kortare förordnanden. Rådhusrätterna i Jönköping, Sundsvall, Södertälje, Kristianstad och Visby ha befarat, att förslaget överhuvud skulle kunna medföra svårigheter att erhålla vikarier.

Rådhusrätterna i Göteborg, Malmö, Norrköping, Linköping och Västervik ha vidare framhållit, att kravet på fiskalskompetens skulle medföra avsevärda olägenheter med hänsyn till nuvarande extra tjänstemän eller eljest i större utsträckning anlidade vikarier. Rådhusrätten i Göteborg tillägger, att det skulle inverka i hög grad menligt på rekryteringen. Av flera rådhusrätter har föreslagits, att undantag borde medges för tjänstemän, som redan vid bestämmelsens eventuella ikraftträdande äro mer stadigvarande knutna till rådhusrätten eller innehaft vikariatsförordnanden i avsevärd utsträckning. Likaså har hemställt, att tillfälle måtte beredas dem bland rådhusrätternas nuvarande aspiranter eller yngre tjänstemän som så önskade att förvärva fiskalskompetens. Rådhusrätten i Halmstad har för sin del förklarat sig anse, att personer, som fullgjort hittills bruklig tingstjänstgöring, skulle kunna komma i fråga till förordnanden lika väl som godkända fiskaler.

I fråga om avlöningsförhållandena ha särskilt rådhusrätterna i Örebro, Linköping, Sundsvall, Uddevalla, Östersund och Nyköping påpekat, att de nuvarande anslagen bleve otillräckliga för avlönande av vikarier med fiskalskompetens. Därvid har i synnerhet frågan om resekostnaderna varit föremål för uppmärksamhet, varjämte erinrats att kravet på fiskalskompetens skulle medföra ökade kostnader även för de ordinarie befattningshavarna själva i de fall, då dessa hade att på egen bekostnad avlöna vikarier. Av flera rådhusrätter har även uttalats, att respektive städer icke vore villiga att ställa ökade anslag för vikariearvoden till förfogande.

Rådhusrätten i Västerås förutsätter, att såväl frågan om vikariatsarvoden som resekostnadsersättningen blir föremål för enhetlig reglering.

Rådhusrätterna i Uppsala och Härnösand ha utan angivande av skäl förklarat, att kravet på fiskalskompetens skulle medföra olägenheter, varemot rådhusrätterna i Hälsingborg, Landskrona och Trälleborg icke haft något att erinra mot förslaget.

De sakkunniga.
Inledning.

De sakkunniga ha vid sin undersökning av föreliggande frågor funnit sig böra särskilt beakta de uttalanden angående stadsdomstolarnas nuvarande rekrytering, som återfinnas i propositionen till 1931 års riksdag angående huvudgrunderna för en rättegångsreform. Såsom redogörelsen här ovan utvisar påpekade där föredragande departementschefen, statsrådet Gärde, att vägran de anmärkningar framförts mot sättet för stadsdomartjänsternas tillsättande. Detta sammanhänge i främsta rummet med att den korporation, åt vilken valet av vederbörande domare vore anförtrott, i allmänhet icke ägde tillräcklig kännedom om de sökande eller erforderlig sakkunskap för att rätt bedöma deras kvalifikationer såsom domare. Vad särskilt borgmästarvalen anginge anfördes, att även om den gällande ordningen icke medfört alltför oroväckande konsekvenser det dock vore omisskänneligt, att vid dessa val ovidkommande hänsyn ej sällan spelade in samt att utgången understundom berodde av slumpen eller av en lyckad kupp. Departementschefen framhöll även som en särskild brist, att stadsdomarna i allmänhet icke varit i tillfälle att förvärva den mera allsidiga utbildning, som följde med tjänstgöringen i olika domstolsinstanser och som för befordringsgången å lantdomarbanan med rätta ansåges vara av stor vikt. Å andra sidan vore våra lantdomare och överrättsdomare i avsaknad av den vidare erfarenhet, som tjänstgöringen i en större rådhusrätt helt visst skulle skänka å vissa betydelsefulla rättsområden.

Det är även enligt de sakkunnigas mening huvudsakligen bristerna i angivna två hänseenden, sättet för stadsdomarnas tillsättande och den bristande cirkulationen mellan stadsdomstolarna och övriga domstolar, som böra klarläggas och såvitt möjligt avhjälpas. De sakkunniga ha därjämte uppmärksammat vikariatsystemet vid rådhusrätterna, som ävenledes torde vara av stor betydelse i förevarande hänseenden.

Innan de sakkunniga gå närmare in på nämnda frågor må anmärkas, att de i överensstämmelse med omfattningen av sitt uppdrag i det följande helt bortsett från rådhusrätter, som icke utgöras av ett juristkollegium å minst tre personer, oaktat åtminstone vissa av de förslag, som här nedan framställas, måhända i och för sig skulle kunna genomföras även vid sistnämnda rådhusrätter.

Nuvarande sättet för tillsättande av stadsdomare.

Städernas betydande inflytande i fråga om stadsdomarnas tillsättande har som bekant historiska motiv. Det kunde även förklaras med den ställning, magistraten tidigare intagit i kommunalt hänseende. Magistratens uppgifter därutinnan ha emellertid numera sedan den kommunala bestämmanderätten väsentligen anförtrotts andra organ förlorat i betydelse och det infly-

tande, som städerna alltjämt bibehållit uti förevarande avseende, kan förden skull icke motiveras på samma sätt som förut. I stället synas magistratens ökade statliga funktioner och rådhusrättens rättsskipande verksamhet böra föranleda, att staten tillförsäkras åtminstone en allmän kontroll å tillsättningen av magistrats- och rådhusrättsledamöterna. Ett bestående skäl att icke låta en sådan kontroll skjuta städernas bestämmanderätt alltför mycket åt sidan utgör emellertid det förhållandet, att ifrågakvarande befattningshavare fortfarande avlönas av städerna själva.

Den hittillsvarande ordningen för stadsdomarnas tillsättande har föranlett, att stadsdomarkåren, då de kommunala myndigheterna icke varit bundna av någon föreskrift om hänsynstagande till förtjänst och skicklighet, kommit att rekryteras efter delvis andra grunder än statsdomarna. Dessa grunder ha icke alltid varit helt tillfredsställande. Såsom exempel å de metoder, som kunnat komma till användning, kan nämnas, att vid tidigare borgmästarval en majoritet ofta sökt trygga utnämningen av sin kandidat genom att vid hans sida å de övriga förslagsrummen uppsätta mer eller mindre olämpliga personer. Ett sådant förfarande var så långt ifrån sällsynt att det tvärtom ansågs som det enda lämpliga tillvägagångssättet för att trygga en utnämning i önskad riktning. Dylika missbruk av städernas rätt att välja borgmästare torde visserligen numera, på sätt de sakkunniga här nedan komma att närmare utveckla, icke längre vara att befara även om det alltjämt finnes möjlighet för en sådan utgång av valet att Kungl. Maj:t vid sin utnämning knappast blir i tillfälle att välja mellan flera fullt kvalificerade kandidater. I övrigt torde det ej kunna förnekas, att partihänsyn emellanåt spelat en avgörande roll vid en del av städernas domarval liksom att i andra fall rent personliga relationer fällt utslaget. Ofta har man även sökt gynna någon person, som på ett helt annat arbetsområde vunnit vederbörandes bevägenhet. Det har till och med inträffat, att man såsom rådmän sökt placera personer, som visat sig mindre lämpliga i annan stadens tjänst, i den förhoppningen att de skulle vara mindre till förfång såsom ledamöter i den kollegiala domstolen.

Nu berörda missförhållanden avse endast tillsättandet av ordinarie stadsdomare. Det torde dock förhålla sig så att även det rådande vikariatsystemet företer vissa brister. Vid de större rådhusrätter, där redan nu en ordnad aspiranttjänstgöring finnes, hämtas vikarierna helt naturligt bland rådhusrättens egna aspiranter, varemot icke något torde vara att invända. Vid de domstolar åter, där det icke finnes någon egentlig aspirantutbildning, har man valt skilda vägar för att erhålla vikarier. Sålunda förekommer det vid vissa rådhusrätter, att man åtminstone så snart det är fråga om längre vikariat vänder sig till hovrätten med begäran, att denna skall anvisa en lämplig vikarie. Vid en del rådhusrätter anlitas åter å orten boende i andra värv sysselsatta jurister. I regel synes man väl därvid tillse, att endast sådana jurister anlitas som fullgjort den förut brukliga domsagotjänstgöringen samt därunder hållit ett visst antal allmänna tingssammanträden. Uppenbart torde emellertid vara, att utvägen att anlita yngre i hovrätten tjänstgörande domaraspiranter är sär-

*Det rådande
vikariat-
systemet.*

skilt ägnad att tillföra domstolarna intresserade och kunniga vikarier. Om vikarien däremot är någon jurist, som för länge sedan lämnat domarbanan, kan det antagas, att han icke bevarat sådan kontakt med lagstiftningsarbetet och rättsskipningen att han är i tillfälle att utöva ledamotskap i rådhusrätt på ett mera självständigt sätt. De olägenheter, som äro förenade med ett mindre lämpligt vikariatsystem, äro icke i och för sig obetydliga och påkalla väl ett ingripande från statsmakternas sida. Det bör därjämte framhållas, att kompetensen hos vikarierna är av en alldeles särskild betydelse på den grund att de ordinarie befattningshavarna ofta utses just bland dem som under längre eller kortare tid uppehållit tjänsten i fråga på förordnande.

Stadsdomarnas isolering.

De grunder, som tillämpats vid stadsdomartjänsternas besättande, ha förvisso medverkat till att stadsdomarna för närvarande äro i hög grad isolerade från den statliga domarkåren. Endast undantagsvis har det förekommit, att en stadsdomare blivit i tillfälle att tillgodogöra sig erfarenhet av övriga rätternas verksamhet genom att adjungeras såsom ledamot i hovrätt eller förordnas att föredraga såsom revisionssekreterare och icke ens tillfällig tjänstgöring vid häradsrätt torde ha förekommit mer än i enstaka fall. Den, som en gång erhållit anställning vid en rådhusrätt, är sålunda i allmänhet så gott som utan möjlighet att erhålla mera allsidig utbildning genom tjänstgöring även vid andra domstolar liksom praktiskt taget utestängd från att erhålla befattning såsom domare i statens tjänst. Han har sålunda all utsikt att få stanna på sin post hela sitt liv även om krafterna och begåvningen skulle räcka till för mera krävande uppgifter. Att den större delen av stadsdomarna är försatt i ett dylikt läge kan icke vara till det allmännas gagn. Oavsett att staten bör kunna hämta sina domare varhelst de bästa förmågorna finnas, inverkar isoleringen i viss mån avtrubbade på vederbörande själva. Detta gäller visserligen icke de större städernas domstolar, där en rik mångfald av mål och ärenden lämnar tillfälle till ett intresserat arbete, men i så mycket högre grad de mindre och medelstora rådhusrätternas tjänstemän. Även vid dessa domstolar torde väl tjänstemännens arbetskraft i allmänhet kunna behörigen utnyttjas men arbetsmaterialet erbjuder icke den skiftning och den svårighetsgrad, som tarvas för att bevara det juridiska intresset levande. Det har också vid borgmästartjänsternas tillsättande ofta visat sig att väljarna ansett önskvärdt att friska krafter tillfördes domstolen utifrån. Detta har i sin tur medfört, att rådmännen berövats den utsikt till befordran vid den egna domstolen som kanske varit att påräkna om de kunnat förskaffa sig en mer mångsidig utbildning genom tjänstgöring vid olika slags domstolar.

Bristernas avhjälpande.

För avhjälpande av bristerna i angivna hänseenden äro givetvis olika vägar tänkbara. Då den mest rationella metoden — att helt förståtliga domstolarna i städerna — icke är aktuell, måste uppgiften i fråga lösas under behörigt hänsynstagande till statens intresse av goda domare å ena samt städernas krav att icke uteslutas från inflytandet å tillsättandet av tjänstemän, som de själva avlöna, å andra sidan.

Redogörelsen här förut visar, att även inom det begränsade utrymme för statens kontroll över stadsdomarnas tillsättande, som sålunda gives, åtminstone två olika linjer äro tänkbara. Sålunda har föredragande departementschefen i propositionen till 1931 års riksdag ansett det icke kunna undgås, att städernas valrätt begränsades inom ett förslag vid vars upprättande allmänna befodringsgrunder vunne beaktande i högre grad än nu vore fallet. Även riksdagen ansåg, att för undanröjande av ifrågavarande olägenheter rätten till val av domare borde begränsas inom ett dylikt förslag. Såvitt anginge befattning, som tillsattes av Kungl. Maj:t, borde emellertid enligt riksdagens mening förslaget icke vara ovillkorligt bindande utan syntes till befattningen böra kunna i särskilt fall utses person utom förslaget, som förordats av staden och enligt allmänna befodringsgrunder borde jämte de på förslaget uppsatta kunna komma i fråga till befattningen. Nuvarande departementschefen har såsom en nära till hands liggande väg, på vilken man utan obehörigt åsidosättande av den städernas befolkning sedan gammalt tillkommande valrätt syntes kunna vinna garanti för en god rekrytering av rådhusrätterna, angivit att genom allmänna bestämmelser uppställa krav på viss skärpt kompetens för att kunna ifrågakomma till domarbefattning i städerna.

*Alternativ
beträffande
stads-
domarnas
tillsättande.*

De sakkunniga ha funnit sig böra beträffande var särskild grupp av stadsdomare undersöka i vad mån de sålunda antydda vägarna för bristernas avhjälpande för närvarande lämpligen böra beträdas eller huruvida någon tredje form möjligen skulle vara att föredraga.

Vad då först borgmästartjänsterna beträffar torde man visserligen icke kunna helt bestrida riktigheten av förenämnda uttalande, att ehuru den nu gällande ordningen icke medfört alltför oroväckande konsekvenser det dock vore omiskänneligt att vid borgmästarvalen ovidkommande hänsyn ej sällan spelat in samt att utgången understundom berott av slumpen eller av en lyckad kupp. Även de sakkunniga ha här ovan anfört exempel på de otillfredsställande utslag, som städernas valrätt i fråga om borgmästarna tidigare givit. Ifrågavarande olägenheter ha emellertid i huvudsak försvunnit efter införandet av den proportionella valmetoden som föreskrives i 7 § i 1921 års lag om val av borgmästare med flera. Denna metod förutsätter en mycket stor enighet bland de väljande för att Kungl. Maj:ts utnämningssrätt skall göras illusorisk. En dylik enighet kan väl tänkas i sådana fall då det bärande namnet avser en person, som är högt kvalificerad för ämbetet och vars utnämmande i enlighet med befolkningens önskan förefaller naturligt och lämpligt, men torde i andra fall vara mycket svår att uppnå i de moderna stadssamhällena. I de fall, där den icke vinnes och alltså väljarna dela sig mellan olika kandidater, blir det nödvändigt för dem, som vilja utöva ett verkligt inflytande på tjänstens tillsättande, att framföra väl kvalificerade personer, vilka ha utsikt att i konkurrensen med på annat håll framförda kandidater ifrågakomma vid utnämningen. Erfarenheten har också visat en bestämd tendens hos väljarna att samla sig omkring sådana personer, varigenom Kungl. Maj:t får möjlighet att träffa ett verkligt avgörande mellan var för sig antagbara kandidater. Samma

*Borg-
mästar-
tjänsterna.*

tendens har även på visst sätt varit ägnad att häva den isolering, som eljest utmärker stadsdomarkären, då det ofta inträffat att domare i statens tjänst valts till borgmästare i större städer. Den gynnsamma utvecklingen i angivna hänseende kan givetvis ytterligare befästas, om Kungl. Maj:t vid utnämningen icke låter röstsiffrorna spela den allt avgörande rollen.

Ehuru olägenheterna vid borgmästarvalen sålunda numera starkt begränsats, har det likväl synts de sakkunniga önskvärt, att någon åtgärd vidtogs som kan underlätta för väljarna att bilda sig ett omdöme om vederbörandes kvalifikationer särskilt såsom domare. För detta ändamål synes sålunda lämpligen kunna meddelas en föreskrift, att vederbörande före valet skola inhämta hovrättens yttrande angående de sökande. Ett dylikt yttrande, i vilket bör angivas vilka tre personer som enligt hovrättens mening främst böra ifrågakomma till befattningen, skulle enligt de sakkunnigas mening kunna vara till god vägledning uti ifrågavarande avseende. Vid valet kan visserligen sedermera inträffa, att en person kommer i fråga, som icke anmält sig såsom sökande och beträffande vilkens kvalifikationer hovrätten sålunda icke varit i tillfälle att uttala sig. De sakkunniga anse dock icke att någon särskild bestämmelse är erforderlig för sistnämnda fall. Därest nämnda person kommer att uppsättas å förslaget, torde för övrigt Kungl. Maj:t — om den nu förordade proceduren eljest genomföres — säkerligen icke underlåta att inhämta hovrättens yttrande om honom.

Det synes föreligga goda skäl till antagande att den ovan angivna utvecklingsgången vid borgmästarvalen i riktning mot vederbörligt hänsynstagande till kandidaternas kvalifikationer skulle vara tillfredsställande säkrad med dels den föreslagna föreskriften om inhämtande av hovrättens yttrande dels ock den påpekade möjligheten för Kungl. Maj:t att leda utvecklingen i önskad riktning. Vid sådant förhållande kunna de sakkunniga icke för närvarande finna något starkare behov att i övrigt göra någon inskränkning i städernas rätt att välja borgmästare. Dennes allmänna ställning i staden torde även mana till särskild försiktighet i sådant hänseende, varjämte kan åberopas att ändring av grundlag icke bör ifrågakomma annat än på mycket starka skäl.

Den ståndpunkt, de sakkunniga nu intagit i fråga om själva sättet för borgmästartjänsternas tillsättande, torde icke i och för sig behöva föranleda att förslaget om en eventuellt för samtliga stadsdomare gällande regel om skärpt kompetens ej skulle kunna vinna tillämpning å borgmästarna. Härvid kan dock framhållas, att en allmän regel i sådan riktning näppeligen skulle kunna innefatta strängare krav än — som departementschefen även ifrågasatt — att vederbörande tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt. Då det emellertid ligger i sakens natur, att endast personer, som kunna åberopa väsentligt större meriter, komma i fråga vid borgmästarval, kan en dylik regel för borgmästarnas vidkommande icke bliva av något större värde och torde dessutom under en lång tid framåt tvinga till talrika undantag. De sakkunniga ha fördenskull icke ansett lämpligt att någon bestämmelse om skärpt kompetens meddelas för borgmästarnas del.

Förutom borgmästarna ha rådmännen och magistratssekreteraren i Stockholm genom § 31 regeringsformen tillerkänts en undantagsställning i förhållande till övriga stadsdomare. Ej heller i fråga om dessa tjänster torde det emellertid kunna påstås, att det nuvarande sättet för deras tillsättande visat sig behäftat med sådana brister, att de kräva en omläggning av proceduren. Å andra sidan kan visserligen såsom principiellt riktigare framhållas, att åtminstone tillsättandet av rådmännen borde vara enhetligt reglerat för samtliga nu ifrågavarande rådhusrätter. Då Stockholm emellertid redan kommit att intaga en undantagsställning i förevarande avseende, ha de sakkunniga stannat för att icke föreslå någon ändring i grundlagsbestämmelsen om tillsättandet av rådmän och magistratssekreterare i Stockholm. Huruvida skäl föreligga att beträffande dessa tjänster föreskriva att yttrande före valet skall inhämtas från hovrätten kan väl med hänsyn till magistratens nuvarande inflytande å valet möjligen vara tveksamt. Det synes dock de sakkunniga som om det skulle vara av värde att hovrätten blir i tillfälle att beträffande de sökande uttala de synpunkter som av hovrätten eljest tillämpas i utnämningsfrågor av förevarande slag.

Rådmän och magistratssekreteraren i Stockholm.

På samma skäl som förut anförts beträffande borgmästartjänsterna anse de sakkunniga icke erforderligt att någon bestämmelse meddelas om skärpt kompetens för rådmän och magistratssekreterare i Stockholm.

I fråga om tillsättandet av rådmän i övriga av utredningen berörda städer måste emellertid erfarenheten sägas ha givit vid handen, att städerna icke alltid iakttagit de krav som böra ställas å ifrågavarande domare. Härtill har väl medverkat den förut framhållna omständigheten att valkorporationen i allmänhet icke torde ha möjlighet att bilda sig ett tillförlitligt omdöme beträffande de sökandes kvalifikationer. Men därjämte bidraga även själva formerna för fattande av besluten i fråga. Beträffande borgmästarvalen ha de sakkunniga påpekat att den proportionella valmetoden och Kungl. Maj:ts utnämningssätt tvinga vederbörande att förena sig om en lämplig kandidat. Vid utseende av rådmän i andra städer än Stockholm fattas däremot beslut direkt av stadsfullmäktige genom enkel röstövertikt, vilket medför att vederbörande icke ha anledning att förena sig om en lämplig kandidat vid risk att en minoritetskandidat eljest kan komma att erhålla befattningen i fråga. Ovidkommande hänsyn ha vid sådant förhållande haft lätt att göra sig gällande.

Rådmän i andra städer än Stockholm.

Vid den revision av själva sättet för rådmännens tillsättande som på grund av det anförda synes ofrånkomlig vore det kanske icke uteslutet att i än högre grad än redan för närvarande beträffande borgmästartjänsterna är fallet begränsa städernas inflytande å tillsättningen. Till stöd härför kunde även anföras, att rådmännen i väsentligt mindre grad än borgmästarna handha kommunala uppgifter samt att städernas eget intresse för rådmänstjänsternas tillsättande icke synes vara lika livaktigt. Av skäl som förut anförts beträffande stadsdomarna i allmänhet torde emellertid även i fråga om rådmännen statens krav å kontroll icke böra föranleda att städernas inflytande inskränkes i alltför hög grad.

I propositionen till 1931 års riksdag föreslogs, att städerna väl skulle bibehållas vid sin slutliga bestämmanderätt i fråga om rådmansvalen men att denna valrätt skulle begränsas inom ett förslag, vid vars upprättande allmänna befordringsgrunder skulle vinna beaktande i högre grad än nu är fallet. Även en dylik begränsning i valrätten har redan av de sakkunniga — åtminstone för närvarande — avvisats i fråga om borgmästarna. Då skälen att icke kringgärda städernas bestämmanderätt icke äro av samma styrka i fråga om rådmännen, fordrar konsekvensen visserligen icke, att förslaget avvisas jämväl för rådmännens del. I och för sig måste det dock framstå såsom naturligt att tillsättningsproceduren i båda fallen blir i viss mån likartad. En anordning i huvudsaklig överensstämmelse med reglerna om borgmästarval skulle även enligt de sakkunnigas förmenande för städerna framstå såsom ett mindre intrång än en begränsning av valrätten inom ett förslag.

De sakkunniga ha sålunda tänkt sig att städernas inflytande å tillsättningen av rådmän skulle inskränkas till rätt att förelägga Kungl. Maj:t ett förslag å tre personer. I motsats till vad fallet är beträffande borgmästartjänsterna skulle valrätten utövas av stadsfullmäktige. Valrätten skulle liksom vid borgmästarvalen icke vara begränsad till dem, som anmält sig såsom sökande till befattningen, varemot de sakkunniga för undvikande av onödig omgång funnit skäl föreslå att i övrigt icke må ifrågakomma annan än den som före valet skriftligen hos stadsfullmäktige anmält sig villig att mottaga befattningen. Stadsfullmäktiges val torde böra ske enligt den proportionella valmetoden. Sedan förslag upprättats i enlighet med valet, bör detsamma överlämnas till Kungl. Maj:t, som skulle äga att utnämna den av de föreslagna som synes Kungl. Maj:t bäst skickad till innehavare av befattningen.

Den nu angivna ordningen torde — liksom de sakkunniga föreslagit beträffande borgmästarvalen — böra kompletteras med en föreskrift, som avhjälpur den nuvarande bristen att stadsfullmäktige i allmänhet icke äro i tillfälle att bilda sig ett tillförlitligt omdöme angående de sökandes kvalifikationer. Yttrande bör sålunda inhämtas från hovrätten, som därvid skulle angiva vilka tre personer som enligt hovrättens mening äro närmast att ifrågakomma till befattningen.

En sådan bestämmelse borde enligt de sakkunnigas mening även i fråga om rådmansvalen i icke oväsentlig grad verka därefter att vederbörande föreslår några av de mest kvalificerade bland de olika kandidaterna. Då de sakkunniga ansett att även vid rådmansval möjligheten bör stå öppen att å förslaget uppsätta en icke-sökande, kan det visserligen tänkas, att stadsfullmäktige önska uppsätta en person, rörande vilkens kvalifikationer hovrätten icke avgivit yttrande. Denna olägenhet kan dock icke anses alltför betydande och liksom beträffande borgmästarvalen förutsätta de sakkunniga att Kungl. Maj:t i sådant fall efteråt inhämtar hovrättens yttrande om personen i fråga. Jämte den nu behandlade föreskriften om hovrättens yttrande bör den proportionella valmetoden kunna anses såsom en tillfyllestgörande garanti, att majoriteten inom stadsfullmäktige vid rådmansvalen förena sig om en lämplig

kandidat vid risk att Kungl. Maj:t eljest utser en minoritetskandidat till befattningen.

De sakkunniga ha icke heller beträffande rådmännen i andra städer än Stockholm trots det vara behöfligt att uppställa något krav på skärpt kompetens. Även dessa befattningshavare torde i allmänhet utses först efter tämligen långvarig domartjänstgöring och sålunda vid en tidpunkt, då exempelvis tidigare förvärvat så kallad fiskalskompetens icke längre skulle vara av större betydelse för bedömning av vederbörandes duglighet. Därjämte torde rådmans-tjänsterna under avsevärd tid framåt huvudsakligen komma att besättas med personer av vilka man icke skäligen kan fordra att de förvärvat sådan kompetens. Härtill kan anmärkas, att ett här nedan framställt förslag om fiskalskompetens för assessorer och stadsnotarier vid rådhusrätterna för övrigt torde komma att föranleda att även utan föreskrift om dylik kompetens för rådmännen dessa likväl så småningom komma att i allmänhet utgöras av personer som förvärvat samma kompetens.

Beträffande de assessorer och stadsnotarier, som enligt gällande arbetsordningar skola finnas vid åtskilliga rådhusrätter, gäller för närvarande att de understundom tillsättas av stadsfullmäktige under det att de i flertalet fall tillsättas av magistraten. Mot det förstnämnda sättet kunna samma erinringar göras som beträffande de nuvarande rådmansvalen i andra städer än Stockholm. Magistratens rätt att tillsätta assessorer och stadsnotarier torde däremot i och för sig vara ägnad att tillföra domstolen lämpliga arbetskrafter. Det ligger nämligen i magistratens eget intresse, att arbetet icke nedtynges eller försvåras genom anställande av mindre dugliga personer. Ett starkt korrektiv mot eventuellt missbruk av magistratens befogenhet finnes därjämte i den besvärsmått, som enligt ett nyligen av Kungl. Maj:t meddelat beslut ansetts tillkomma den som finner sig med orätt förbigången.

De sakkunniga, anse sig på grund av det anförda sakna anledning att föreslå någon inskränkning i den nuvarande befogenheten för magistraten i åtskilliga städer att tillsätta assessorer eller stadsnotarier. Däremot bör otvivelaktigt en ändring vidtagas beträffande de rådhusrätter, där det ankommer på stadsfullmäktige att utse ifrågavarande tjänstemän. Härvid kan ifrågasättas, huruvida stadsfullmäktige i stället för sin nuvarande beslutanderätt skulle tillerkännas samma förslagsrätt som av de sakkunniga förordats i fråga om rådmän eller om befogenheten att tillsätta assessorerna och stadsnotarierna skulle jämväl för nu berörda städers del tilläggas magistraten. Den senare utvägen synes utan tvekan, bland annat ur enhetlighetens synpunkt, vara att föredraga.

Det synes vidare lämpligt att uttryckliga bestämmelser meddelas om klagan över magistratens beslut. Då det här gäller tillsättandet av tjänster som i stor omfattning äro förenade med domargöromål, torde också den ändringen böra vidtagas, att klagan i första hand skall föras hos hovrätten, varefter hovrättens beslut må överklagas hos Kungl. Maj:t.

*Assessorer
och stads-
notarier.*

Vid sidan av de smärre förändringar i bestämmelserna om tillsättandet av assessorer och stadsnotarier, som nu föreslagits, har det synts de sakkunniga, att departementschefens förslag om skärpta kompetensbestämmelser skulle beträffande nu ifrågavarande tjänstemän vara ägnat att verka i hög grad gynnsamt å rekryteringen av tjänsterna utan att behöva möta större praktiska svårigheter. Genom en föreskrift, att icke någon finge ifrågakomma till assessors- eller stadsnotarietjänst utan att hava tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt, skulle även intresset av cirkulation mellan stats- och stadsdomstolar i viss mån tillgodoses. Ett rigoröst tillämpande av en dylik regel skulle emellertid leda till uppenbara obilligheter. Undantag torde därför böra medgivas beträffande sådana tjänstemän, som redan vid tiden för de nya bestämmelsernas ikraftträdande kunna sägas ha på allvar ägnat sig åt stadsdomarbanan. För att så skall anses vara förhållandet synes skäligen kunna fordras att de vid nyssnämnda tidpunkt tjänstgjort vid domstol minst tre år med full tjänstgöring vid rådhusrätt, som med utredningen avses, under hela året före ikraftträdandet. Under beteckningen tjänstgöring vid rådhusrätt torde utan särskilt stadgande kunna innefattas all tjänstgöring som ingår såsom led i den sedvanliga befordringsgången vid rådhusrätten, exempelvis såsom polisnotarie. Därjämte bör Kungl. Maj:t äga en allmän rätt att medge dispens. För dylik dispens synas icke alltför stränga villkor böra uppställas. Sålunda torde den exempelvis icke böra förvägras den som före den nya ordningens genomförande fullgjort sedvanlig domsagotjänstgöring samt sedermera bevarat kontakten med rättsskipningen och därvid ådagalagt sådana egenskaper, att han kan anses lämplig såsom domare.

Vikarier.

De sakkunniga ha här ovan även framhållit vikten av ett välordnat vikariatsystem. I sammanhang med denna fråga ha upptagits vissa spörsmål om tjänstledighet med mera.

Beträffande vikarier för borgmästarna ha de sakkunniga i huvudsak icke funnit någon ändring påkallad i förhållande till gällande regler. Borgmästaren skulle sålunda vid ledighet å högst fjorton dagar endast behöva göra anmälan till magistraten för vilket fall magistraten emellertid skulle åläggas förordna någon lagfaren ledamot i rätten att uppehålla tjänsten. I fråga om längre ledighet än fjorton dagar skulle ansökan göras hos hovrätten, därvid det även ankomme på hovrätten att förordna vikarie. Utan några särskilda bestämmelser torde hovrätten därvid tillse att endast lämplig person förordnas.

I fråga om rådmännen synes även böra bibehållas den nuvarande rätten för magistraten i andra städer än Stockholm att bevilja tjänstledighet. Därjämte bör magistraten äga att till vikarie förordna annan innehavare av befattning vid rådhusrätten, med vilken enligt arbetsordningen är förenad skyldighet att tjänstgöra såsom ledamot i rätten. Kan sådan vikarie icke förordnas, torde det böra ankomma på hovrätten att utse vikarie, dock att magistraten skulle äga att även i dylikt fall förordna vikarie om ledigheten icke överstiger fjorton dagar.

Sist angivna stadganden synes böra utsträckas till att gälla även Stock-

holm, där för närvarande överståthållarämbetet beviljar annan tjänstledighet för rådmännen än semester och städse förordnar vikarie. Överståthållarämbetets befattning med ifrågavarande ärenden torde ha nedsjunkit till en ren formalitet, varför Stockholms undantagsställning i detta avseende icke uppbäres av några särskilda skäl.

Då några särskilda kompetenskrav icke uppställts för ordinarie innehavare av rådmantjänst, torde sådana icke heller böra uppställas för vikarie. Några olägenheter synas icke därav behöva uppkomma om beslutanderätten i förelagen utsträckning lägges i hovrättens hand.

Beviljande av tjänstledighet och förordnande av vikarier för assessorer och stadsnotarier torde såsom hittills böra tillkomma magistraten. För ordinarie innehavare av sådan befattning har förut föreslagits krav å fiskalskompetens. Utan särskild bestämmelse skulle därav följa att även vikarie å dylik befattning skulle inneha samma kompetens. Denna regel torde dock icke böra upprätthållas för andra förordnanden än sådana som överstiga en månad. För kortare förordnanden skulle magistraten däremot äga att förordna jämväl person, som icke förvärvat fiskalskompetens. De sakkunniga, som icke funnit sig böra uppställa mer detaljerade normer i förevarande avseende, ha ansett sig kunna förutsätta, att magistraterna icke i strid med bestämmelsens syfte bevilja tjänstledighet och förordna vikarie på sådant sätt att vikarie utan fiskalskompetens med endast kortare uppehåll erhåller förordnanden å sammanlagt väsentligt längre tid än en månad. Det överensstämmer ju för övrigt också bäst med rådhusrätternas eget intresse att endast väl meriterade vikarier förordnas.

De nu föreslagna bestämmelserna angående vikarier för assessorer och stadsnotarier komma visserligen att förorsaka vissa rubbningar i den hittillsvarande aspirantutbildningen vid en del större rådhusrätter. De sakkunniga ha likväl ansett, att hovrättstjänstgöringen är av så väsentlig betydelse både för bedömning av vederbörandes duglighet och för deras utbildning att nyssnämnda rubbningar icke få verka avskräckande. Då flera av de större rådhusrätterna emellertid kunna anses skickade att meddela aspiranter en lika god utbildning som den som kan erbjudas dem vid häradsrätt, bör det emellertid träffas en sådan anordning, att aspiranterna i fråga kunna påräkna att erhålla fiskalsförordnande vid hovrätten utan att ha fullgjort den domsago-tjänstgöring som nu kräves beträffande hovrätternas fiskalsaspiranter. För att rådhusrätterna skola kunna erhålla nödigt biträde av yngre krafter torde det helt enkelt vara nödvändigt att de hinder, som för närvarande finnas i hovrätternas arbetsordningar för en dylik anordning undanröjas. En tillfredsställande kontroll, att endast sådan tjänstgöring vid rådhusrätt, som verkligen är ägnad att ge aspiranten god utbildning, kommer att tillgodoräknas vederbörande för fiskalsförordnande synes kunna vinnas genom föreskrift att hovrätterna på ansökan skola fastställa reglemente för aspirantutbildningen beträffande de rådhusrätter, som anses lämpligen kunna handha dylik utbildning, samt att endast den som fullgjort tjänstgöring enligt sådant reglemente skall kunna påräkna fiskalsförordnande. Tiden för tjänstgöringen i fråga

bör givetvis icke sättas längre än för andra fiskalsaspiranter. Då det för rådhusrätterna torde vara av synnerlig vikt, att nu anförda önskemål beaktas, vilja de sakkunniga hemställa, att hovrätternas arbetsordningar i enlighet med det sagda ändras därhän att den som fullgjort i fastställt reglemente för aspirantutbildning vid viss rådhusrätt föreskriven tjänstgöring skall äga att erhålla fiskalsförordnande, om han av hovrätten finnes lämplig.

De sakkunnigas förslag komma helt naturligt att kräva tillgång till ett rätt avsevärt antal jurister med fiskalskompetens. Med hänsyn bland annat till nyssnämnda hemställan om ändring i hovrätternas arbetsordningar torde det emellertid icke komma att möta några större svårigheter att förse rådhusrätterna med dylika tjänstemän. I detta sammanhang kan också framhållas, att även det av vissa rådhusrätter utan någon egentlig aspirantutbildning framförda önskemålet, att vikarier för rådhusrätternas tjänstemän böra besitta en mera ingående erfarenhet av rådhusrättstjänstgöring, genom bifall till berörda hemställan synes kunna i stor utsträckning tillgodoses. För det fall att likväl erforderlig tillgång å vikarier med fiskalskompetens icke skulle finnas, bör hovrätten kunna medge dispens.

Beslut om förordnande av vikarie för rådmän, assessor eller stadsnotarie, som meddelats av magistraten, bör lämpligen kunna överklagas hos hovrätten. Över hovrättens beslut i sådan fråga, bör klagan kunna föras hos Kungl. Maj:t. Samma regler synas kunna tillämpas i fråga om beslut rörande tjänstledighet.

Kostnaderna.

De stadganden om vikarier, som de sakkunniga här ovan föreslagit, torde måhända komma att vid en del rådhusrätter vålla någon ökning i kostnaderna för vikariatsarvoden med mera. Vid åtskilliga rådhusrätter finnas dock redan för närvarande anslag för semesterarvoden, som synas räcka till för de belopp varom det kan bliva fråga. Det må erinras, att de yngre extra fiskalerna vid hovrätterna, vilka väl närmast torde komma att uppehålla ifrågavarande vikariat, icke åtnjuta högre avlöning än inemot 400 kronor för månad. De sakkunniga förutsätta att städerna utan särskilda ålägganden av Kungl. Maj:t komma att lojalt anvisa nödiga medel för att magistraten skall kunna anskaffa kompetent vikarie vid semester. Hur ersättningsfrågan skall ordnas vid annan ledighet än semester, blir beroende av avlöningsstaten i varje särskilt fall. Frågan härom torde vara förtjänt av beaktande när någon befattning, som avses med de sakkunnigas förslag, blir ledig och skall besättas med ny innehavare. Ifrågavarande merkostnader röra sig för övrigt om så relativt ringa belopp att de icke lära kunna utgöra skäl mot genomförande av den föreslagna nyordningen.

Cirkulation.

De sakkunniga återkomma härefter till den isolerade ställning, i vilken stadsdomarna i allmänhet för närvarande befinna sig.

Ett fullständigt upphävande av denna isolering skulle givetvis fordra ej mindre att statens domare bereddes fritt tillträde till stadsdomarbefattningarna än även att stadsdomarna obehindrat kunde övergå till statsdomartjänst.

I det förra avseendet ha de sakkunniga erinrat därom att det redan nu ofta förekommit att domare i statens tjänst valts till borgmästare. Därjämte torde de sakkunnigas förslag här ovan särskilt beträffande rådmansvalen samt assessorerernas och stadsnotariernas tillsättande vara ägnat att bereda vissa ökade möjligheter för statens domare och domaraspiranter att ifrågakomma vid tillsättande av stadsdomartjänsterna. De sakkunniga hålla även före, att en utveckling i sådan riktning skulle vara av stor nytta för städernas domstolsväsende i allmänhet. Ett mera fritt tillträde för statsdomarna skulle dock beträffande de större rådhusrätter, där en fast befordringsgång utbildats, kunna vålla vissa olägenheter. Enligt de sakkunnigas mening lämnar förslaget emellertid utrymme för en sådan tillämpning, att nämnda befordringsgång icke obehörigen störes. Det må härvid erinras därom att beträffande hovrätterna, som i detta avseende befinna sig i en motsvarande situation, den regeln ansetts böra tillämpas, att till befattning inom verket i allmänhet icke utnämnes annan än den som förut tillhört verket, och en motsvarande praxis bör utan tvivel kunna upprätthållas även vid nu ifrågavarande rådhusrätter.

Beträffande möjligheterna till övergång från stadsdomartjänst till statsdomarbefattning torde väl endast undantagsvis ha yppats några tillfällen därtill. Enligt de sakkunnigas mening är det emellertid av utomordentlig vikt att stadsdomarna verkligen få möjlighet att erhålla tillträde till de statliga domarbefattningarna. En ovillkorlig förutsättning härför är givetvis, att de i förtjänst och skicklighet äro jämförliga med andra sökande. Därvid torde emellertid vara erforderligt, att de varit i tillfälle att förvärva en mera omfattande erfarenhet än den egna domstolen i allmänhet kan giva och då främst genom tjänstgöring i överrätt.

För sådant ändamål bör enligt de sakkunnigas mening beredas tillfälle för stadsdomarna att erhålla adjunktion i hovrätten. För att vinna en viss garanti, att endast dugande krafter därvid komma i fråga, synes det lämpligt att framställning om adjunktionen göres av den rådhusrätt, där vederbörande eljest tjänstgör. Värdet av dylik hovrättstjänstgöring är givetvis beroende av dess varaktighet. Om vederbörande under exempelvis en tid av ett år fått tjänstgöra såsom ledamot i hovrätten, bör han dock ha erhållit en tämligen god inblick i dess arbetsmetoder, varjämte hovrätten särskilt om nyssnämnda tjänstgöring fördelats å olika divisioner kunnat bilda sig en säker uppfattning om hans duglighet.

Det synes uppenbart, att den tjänstgöring i hovrätt, som sålunda bör beredas stadsdomarna, icke får anordnas på sådant sätt att hovrätternas egna tjänstemän obehörigen skjutas åt sidan. Eventuella olägenheter i detta hänseende torde emellertid kunna undvikas bland annat därigenom att någon av hovrättens tjänstemän i stället erhåller förordnande såsom vikarie för den stadsdomare som erhåller adjunktionen. Av ett dylikt utbyte skulle säkerligen hovrättens tjänstemän även kunna draga stor nytta bland annat genom att bibehålla en bättre kontakt med förfarandet vid underrätt.

Därest en stadsdomare av hovrätten befunnits väl fylla de krav som böra uppställas för självständig domarverksamhet, synes ej heller hinder böra möta

för honom att erhålla någon tids förordnande såsom revisionssekreterare, varigenom en så allsidig prövning som möjligt av hans duglighet erhålles.

Även om tillfälle till överrättstjänstgöring beredes stadsdomarna i enlighet med vad nu anförts, torde den farhågan för dem ligga nära till hands att vid konkurrens om statsdomartjänst deras meriter komme att beräknas så lågt att de i praktiken skulle ha mycket svårt att göra sig gällande. Enligt de sakkunnigas förmenande torde man emellertid ha anledning antaga att en stadsdomare som kompletterat sina rådhusrättsmeriter med förut nämnd tjänstgöring i överrätt skall visa sig så väl skickad för självständig domarverksamhet, att han väl kan konkurrera med dem som förvärvat sina erfarenheter huvudsakligen eller uteslutande vid statens domstolar. Tydligt är emellertid, att särskilt för den närmaste tiden några enhetliga regler svårligen kunna uppställas utan att det intresse vederbörande själv ådagalagt för att förskaffa sig en mångsidig erfarenhet kommer att spela en mycket stor roll vid förekommande avgöranden.

De möjligheter till ömsesidig cirkulation mellan statens domstolar och rådhusrätterna, som de sakkunniga nu antytt, tillgodose endast i viss mån önskemålet om ett upphävande av stadsdomarkårens isolering. De sakkunniga äro emellertid övertygade att med en målmedveten strävan att tillgodose ifrågasvarande intresse även inom det utrymme, som finnes, mycket värdefulla resultat kunna uppnås.

Utkast

till

Lag

angående ändring av lagen den 14 mars 1921 om val av borgmästare i stad med magistrat samt av rådmän och magistratssekreterare i Stockholm.

Häri genom förordnas, att 2 § lagen den 14 mars 1921 om val av borgmästare i stad med magistrat samt av rådmän och magistratssekreterare i Stockholm skall erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Sedan ansökningstiden utgått, skall magistraten insända inkomna ansökningshandlingar till hovrätten, som har att upprätta förslag å de tre sökande, som med hänsyn till förtjänst och skicklighet främst böra ifrågakomma till befattningen.

Efter handlingarnas återbekommande utsätte magistraten dag, tider och ställen för valets förrättande.

Kungörelse om valet skall minst fjorton dagar förut anslås å rådhuset och uppläsas i stadens kyrkor samt därjämte inom samma tid införas i de tidningar, där kallelse till allmän rådstuga intages, eller beträffande Stockholm i den tidning, i vilken överståthållarämbetets kungörelser vanligen intagas. I kungörelsen skall meddelas uppgift å sökandena till befattningen, med anmärkande tillika om någon av dem enligt magistratens mening icke är till befattningen behörig. I kungörelsen skall jämväl intagas upplysning om hovrättens förslag ävensom noggrant tillkännagivas tider och ställen för valet samt varest ansökningshandlingarna under tiden till valet tillhandahållas de röstberättigade.

Denna lag träder i kraft den

Utkast

till

Lag

om tillsättning av vissa befattningar vid rådhusrätt.

§ 1.

Denna lag gäller rådhusrätt, i vilken jämte borgmästaren skola finnas minst två lagfarna ledamöter, och avser tillsättning av befattning, med vilken enligt gällande arbetsordning är förenad skyldighet att tjänstgöra såsom lagfaren bisittare i rätten.

Om val av rådmän och magistratssekreterare i Stockholm är särskilt stadgat.

§ 2.

Rådman utnämnes av Konungen inom ett av stadsfullmäktige upprättat förslag å tre personer.

§ 3.

Då rådmanstjänst är ledig, skall magistraten ofördröjligen genom kungörelse, som tre gånger införes i allmänna tidningarna, och anslag å rådhuset tillkännagiva ledigheten samt meddela underrättelse, att sökande till tjänsten har att sist innan klockan tolv å trettonde dagen från det kungörelsen blivit i allmänna tidningarna första gången införd till magistraten ingiva sin till Konungen ställda av styrkt tjänsteförteckning åtföljda ansökning.

Konungen äger förordna om uppskov med tillsättande av befattningen. Väcker i stad fråga om uppskov och sökes sådant inom en månad efter det befattningen blev ledig, skall med åtgärd enligt första stycket anstå tills Konungen förordnat, att befattningen skall tillsättas, eller tiden för meddelat uppskov gått till ända.

§ 4.

Sedan ansökningstiden utgått, skall magistraten insända inkomna ansökningshandlingar till hovrätten, som har att upprätta förslag å de tre sökande, som med hänsyn till förtjänst och skicklighet främst böra ifrågakomma till befattningen.

Efter handlingarnas återbekommande skola desamma överlämnas till stadsfullmäktige för förrättande av val.

§ 5.

Val skall ske med enkla, slutna och omärkta sedlar. Valsedel må ej förses med partibeteckning. Den skall innehålla namn å tre personer, som avlagt för

utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov och antingen i behörig ordning anmält sig såsom sökande till befattningen eller ock före valets företagande skriftligen hos stadsfullmäktige förklarar sig villiga att mottaga densamma. Namnen skola å valsedeln uppföras i följd, det ena under det andra. Framgår i avseende å något å valsedeln förekommande namn ej fullt otvetydigt vem därmed åsyftas, anses sådant namn såsom obefintligt. Äro å valsedeln upptagna namn å flera behöriga personer än tre, anses de sista övertaliga namnen såsom obefintliga.

§ 6.

För besättande av vart och ett av de tre förslagsrummen skall särskild sammanräkning av valsedlarna ske.

Vid första sammanräkningen gäller varje valsedel såsom hel röst för det första, såsom halv röst för det andra och såsom tredjedels röst för det tredje å densamma upptagna namnet. Det namn, som fått högsta rösttalet, erhåller första förslagsrummet.

Vid andra sammanräkningen gäller valsedel, vilken icke upptager det namn, som erhållit första förslagsrummet, på det sätt som för första sammanräkningen stadgats. Valsedel, vilken innehåller det namn, som uppförts i första förslagsrummet, gäller såsom halv röst för det första och såsom tredjedels röst för det andra av de återstående namnen. Det namn, som vid sammanräkningen fått högsta rösttalet, erhåller andra förslagsrummet.

Vid tredje sammanräkningen gäller valsedel, som icke upptager något av de redan på förslaget uppförda namnen, på det sätt som för första sammanräkningen stadgats. Valsedel, som upptager ett av dessa namn, gäller såsom halv röst för det första och såsom tredjedels röst för det andra av de återstående namnen. Valsedel, som upptager båda de uppförda namnen, gäller såsom tredjedels röst för det återstående namnet. Det namn, som vid tredje sammanräkningen fått högsta rösttalet, erhåller det tredje förslagsrummet.

Mellan lika rösttal skiljes genom lottning.

§ 7.

De avlämnade valsedlarna skola, sedan de uppräknats och protokollförts, förvaras under försegling intill dess valet vunnit laga kraft eller i händelse av besvär dessa blivit avgjorda.

§ 8.

Protokollet över valförrättningen jämte ansökningshandlingarna skall av magistraten insändas till länsstyrelsen, som efter det valet vunnit laga kraft ofördröjligen översänder handlingarna till Konungen.

§ 9.

Annan befattning än rådmanstjänst tillsättes av magistraten.

§ 10.

Då i § 9 avsedd befattning är ledig, skall i fråga om kungörande av ledigheten och uppskov med befattningens tillsättande gälla vad här ovan i § 3 med avseende å rådmanstjänst är stadgat, dock att ansökning till befattningen skall vara ställd till magistraten.

§ 11.

Över magistratens beslut angående tillsättning av befattning, som i § 9 avses, må hos hovrätten anföras besvär, vilka skola dit ingivas före klockan tolv å trettionde dagen från den dag, då beslutet gavs.

I hovrättens beslut må ändring sökas hos Konungen före klockan tolv å trettionde dagen från beslutets dag.

Denna lag träder i kraft den

Härigenom upphäves vad i lag eller särskild författning finnes mot denna lag stridande.

Därest före lagens ikraftträdande åtgärder vidtagits för återbesättande av sådan befattning, som i lagen avses, och ansökningstiden till befattningen gått till ända, skola i fråga om befattningens tillsättning tidigare gällande bestämmelser lända till efterrättelse.

U t k a s t

till

S t a d g a

angående behörighet till vissa befattningar vid rådhusrätt m. m.

§ 1.

Denna stadga gäller rådhusrätt, i vilken jämte borgmästaren skola finnas minst två lagfarna ledamöter, och avser borgmästaretjänst samt annan befattning, med vilken enligt gällande arbetsordning är förenad skyldighet att tjänstgöra såsom lagfaren bisittare i rätten.

Om behörighet till vissa befattningar.

§ 2.

Till ordinarie innehavare av befattning, som tillsättes av magistraten, må ej utses annan än den som tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt eller av Konungen förklarats behörig att innehava sådan befattning, varom fråga är.

Om tjänstledighet m. m.

§ 3.

Åstundar borgmästaren ledighet från tjänsten under längre tid än fjorton dagar, göre ansökan därom hos hovrätten.

Sådan ansökan skall ingivas till magistraten, som överlämnar densamma tillika med förslag till tjänstens uppehållande till länsstyrelsen, varefter länsstyrelsen med eget yttrande översänder handlingarna till hovrätten.

Dör borgmästaren eller frånträder han sin tjänst, skall magistraten i den ordning som i andra stycket sägs göra anmälan om förhållandet till hovrätten med förslag till tjänstens uppehållande.

§ 4.

Önskar borgmästaren ledighet under tid, icke överstigande fjorton dagar, skall anmälan därom göras hos magistraten.

§ 5.

Ledighet för annan befattningshavare beviljas av magistraten.

Om vikarier.**§ 6.**

I fall, som avses i § 3, meddelar hovrätten förordnande om tjänstens uppehållande. Ej må därvid annan än lagfaren ledamot i rätten förordnas utan att stadsfullmäktige erhållit tillfälle att yttra sig.

§ 7.

Vid sådan ledighet för borgmästaren, som avses i § 4, skall magistraten förordna lagfaren ledamot att uppehålla tjänsten.

§ 8.

Vikarie för rådman förordnas av magistraten; dock att, där fråga är om längre tid än fjorton dagar och till vikarie ej kan förordnas sådan befattningshavare vid rätten, som i denna stadga avses, anmälan om förhållandet med förslag till tjänstens uppehållande skall göras hos hovrätten, som för sådant fall förordnar vikarie.

§ 9.

Vikarie för annan befattningshavare förordnas av magistraten.

Därest förordnandet avser längre tid än en månad, må ej annan förordnas än den, som uppfyller de för erhållande av ordinarie befattning i § 2 stadgade villkor. Där skäl därtill äro, må dock hovrätten på ansökan av magistraten medgiva, att förordnande må för viss tid meddelas jämväl annan, som prövas lämplig.

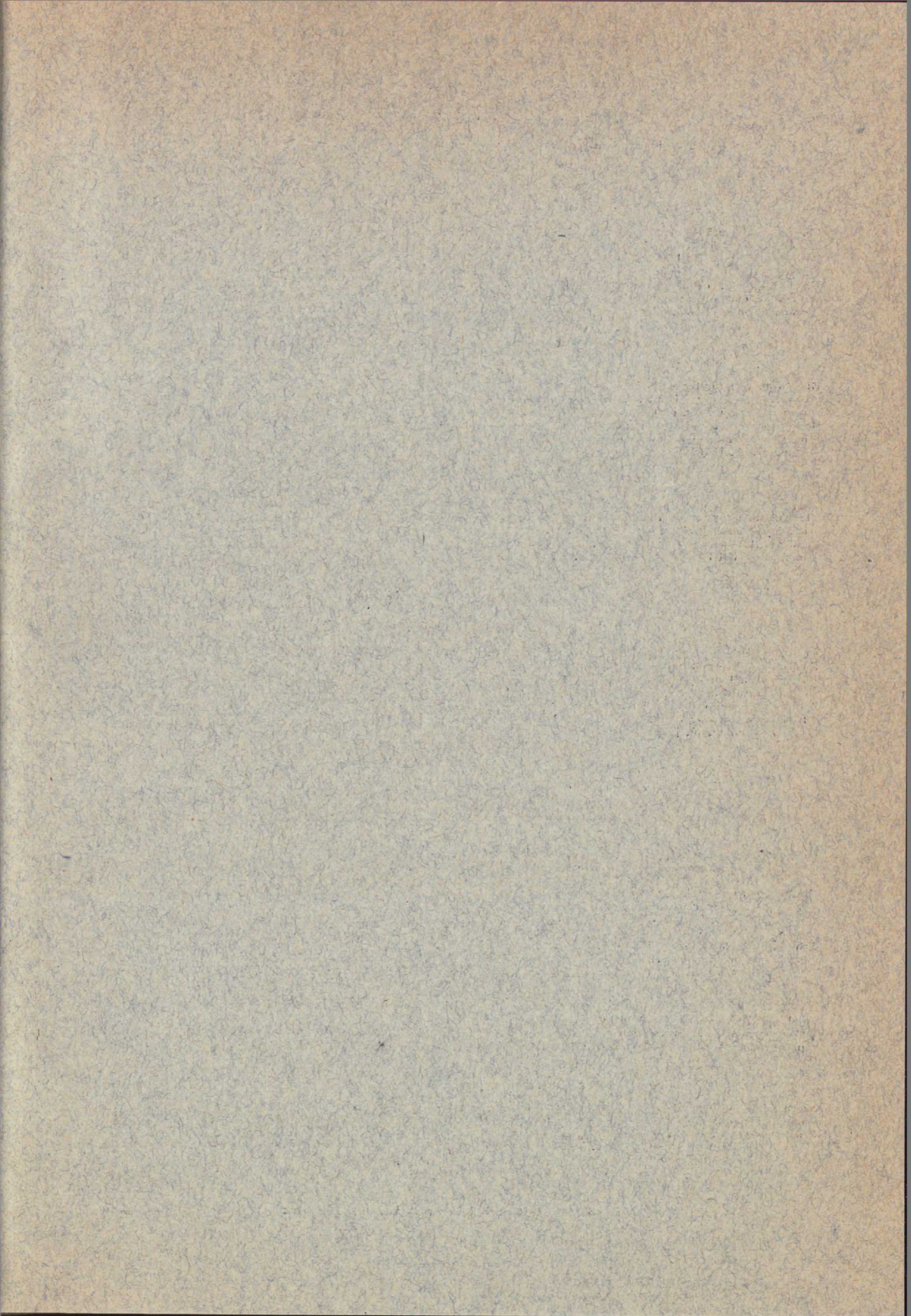
Om besvär.**§ 10.**

Klagan över magistratens beslut må hos hovrätten föras genom besvär, vilka skola dit ingivas före klockan tolv å trettonde dagen från den dag, då beslutet gavs.

I hovrättens beslut må ändring sökas hos Konungen före klockan tolv å trettonde dagen från beslutets dag.

Denna stadga träder i kraft den

Vad i §§ 2 och 9 stadgas angående viss behörighet gäller ej för den, som avlagt för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov och då stadgan träder i kraft tjänstgjort vid domstol minst tre år med full tjänstgöring vid rådhusrätt, som i denna stadga avses, under hela året före ikraftträdandet.

Statens offentliga utredningar 1933

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Förberedande utkast till strafflag. Brott mot politiska rättigheter. Brott mot allmän ordning och frid. [6]
Betänkande med förslag till organisation av det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande frivillna fångar. [11]
Utredning ang. ordningen för stadsdomartjänsternas tillsättande och om allmänna bestämmelser rörande rådhusrätternas rekrytering. [31]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Utredning och förslag rörande grunder och förfaringsätt för dyrtorsgrupperingsarbetet ävensom rörande i samband därmed stående frågor. [21]
Betänkande ang. gottgörelse åt statsverket och de sportberättigade i händelse av intektningsföryelsernas avskaffande m. m. [24]

Kommunalförvaltning.

Yttrande och förslag ang. revision av gällande förordningar om kommunalstyrelse i Stockholm m. m. [23]
Förslag till vissa ändringar i kungl. byggnadsstyrelsens normalförslag till byggnadsordningar m. m. [28]

Statens och kommunernas finansväsen.

Skattutjämningsberedningen 2. [3]
Skattutjämningsberedningen 3. [4]
Utredning och förslag ang. importmonopol på kaffe. [15]
Undersökning av taxeringsutfallet beträffande jordbruksfastighet å landsbygden enligt beredningsnämndernas förslag vid 1933 års allmänna fastighetstaxering. [19]
Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser ang. förbättrad deklarationskontroll och till förstärkt taxeringsorganisation m. m. [27]

Politi.

Socialpolitik.

Undersökning rörande behovet av en utvidgning av bostadsstatistik n jämte vissa därmed förbundna bostadspolitiska frågor. [14]
Utredning rörande kostnaderna för vissa genom statens arbetslöshetskommission utförda arbeten i jämförelse med kostnaderna för motsvarande i annan ordning utförda arbeten m. m. [20]
Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 1. Konjunkturspridningen. [29]

Hälsa- och sjukvård.

Förslag till lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller av annan rubbing av själsvärksamheten lidande personer. [22]

Allmänt näringsväsen.

Betänkande beträffande vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft till abonnenter på landsbygden. [3]
Betänkande ang. ordnandet av avsättningsförhållandena för inom riket tillverkad sprit m. m. [25]

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Jordbruksutredningens betänkanden. 9. Betänkande ang. produktions- och avsättningsförhållandena för slaktjur samt kött och fläsk. [12]
Berättelse över Statens spannmålsnämnds verksamhet m. m. under år 1932. [17]
Betänkande med förslag ang. ändrade bestämmelser om mjölkavgiftens upptagande och användning. [18]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag ang. åtgärder för ett bättre utnyttjande av landets skogstillgångar. [2]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande med förslag ang. varningsmärken och säkerhetsanordningar vid korsningar i samma plan mellan järnväg och väg m. m. [7]
Betänkande med förslag till lag om rätt att med motorfordon befara enskild väg m. m. [9]
Betänkande ang. statsinlösen av Ostkustbanan och Uppsala-Gävle järnväg. [18]
Automatisering av telefonnätet på Sveriges landsbygd. [16]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Utredning och förslag rörande rätt för sparbankerna och postsparbanken att anlita ombud m. m. [30]

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Utredning och förslag rörande åtgärder för beredande av ökade möjligheter att indraga lärartjänster vid folkskoleväsendet. [5]
Betänkande och förslag rörande det akademiska befordringsväsendet och prokanslersinstitutionen. [10]
Betänkande om förbättrad utbildning i stadsplanekonst jämte vad därmed äger sammanhang. [26]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Lagberedningens förslag ang. vissa internationella rättsförhållanden. 4. Förslag till konvention mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge ang. konkurs, m. m. [1]